

Tumultuum Anabaptistarum liber unus,

<https://hdl.handle.net/1874/424237>

6

5

TVMVLTIVM

ANABAPTISTARVM LIBER

VNVS, AVTORE. D. LAMBERTO

Hortensio Montfortio, Ludimode-
ratore Scholæ Nerdenæ.

*Consulibus & inclito Senatui nobilissimi
Emporij Amstelredamensis.*

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio
ad quinquennium.

BASILEÆ,

1548.

TVMVLTVVM

ANABAPTISTARVM LIBER

VIVS AVTQVE D. LAMBERTO

Horatius Montfortis Ludovici

astro Schola Niderland.

Consilio & iuncto Senatui nobilissimi

Imperij & Imperatorum

Cum Celsi Maximi gratia & privilegio

ad perpetuum

1681

1248

D. LAMBERTI HORTENSII

MONTFORTII AD VIGILANTISS.

Coss. & inclitum Senatum Amstel-
redamensem, Præfatio.

VI Rempubicam laudatè
gerere in animum inducunt, ad
eam ornatè & instructè accede-
re debent, & quidem ijs studijs,
caq; doctrina, quibus societates
humanae & tuendae sunt, & conseruandae. Tue-
mur autem eas legibus, moribus, institutis, & elo-
quentia: quae omnia ita diligenter ab eruditis &
sapientibus tradita sunt, ut reuera suum otium ad
posterorum utilitatem contulisse dici possint. E-
tenim, quis ullam hominũ consociationẽ rectè sub
legibus continuerit, nisi qui leges ipse teneat? quis
de iure consultus prudenter responderit, nisi qui
ius diligenter didicerit? quis populum concioni-
bus teneat, nisi qui dicendi facultatem sit consequu-
tus? Nemo sine eloquentia multitudinẽ flectat, ne-
mo uertat, nemo suadeat, dissuadeat ue, ac Suadæ,
quam Græci πειθω uocant, beneficio aculeum in
auditorum animis relinquat, qui nesciat copiosè,
ornatè, ac prudenter eloqui, quae accommodatè ad

persuadendum pertineant. Atq; hæc quidem studia & disciplinæ auctoritatem conciliant, decus addunt, & honores cumulant. Quare ueteres laudatissimè mihi fecisse uidentur, qui cum bello & paci aptos uiros habere uellent, duobus potissimè studijs iuuentutem exercere consueuerunt: literis humanitatis, disciplinisq; & corporis exercitationibus: quarum illæ in toga, hæc uerò in sago reipub. ornamento forent. Qui neutras uerò à rudib. annis didicerant, prouerbio notabantur, Neq; literas, neq; natare. Quot fuisse olim excelsos uiros credimus, quorum maiores, cum militari gloria tantum excelluissent, ipsi ut ad reipub. magis idonei accederent, pacis artes addidicerunt. P. Mutius, Q. filius, ius ciuile: Africanus eloquentiã, ad parentum suorum decus adiecerunt. Quod ipsum fecit & Timotheus, Cononis filius ille, qui propter admirabilem in re militari foelicitatem, dormientis rete traxit. Hic ad bellicam laudem patris, ingenij & doctrinæ gloriam adiecit, ut belli pacisq; artibus ex æquo clarus haberetur. Fuit autem illis hic scopus, cur à doctis uoluerint erudiri, tum ut meliores ciues, tum ut reipub. utiliores essent. Talis fuit Pericles, Sophocles, Epaminondas, Demosthenes, Dion, & innumerabiles alij, qui

qui optimè respublicas rexerunt, & in pace cōser-
 uarunt. Sapienter profectò dixit Plato: Tum de-
 mum beatas respub. fore, si aut philosophi eas ad-
 ministrarent, aut principes philosopharentur. Pri-
 mùm autem in talibus uiget authoritas: acutissimè
 eloquuntur: prudèter consulunt: omnè cognitionè
 & intelligentiã ad publicã utilitatè, ueterũ ex-
 pla tanquam speculũ obtuentes, sedulo conferunt.
 Ipsi nemine, omnes eorũ prudètia indigent, & in-
 dustria. Deinde, si in mediũ consultandũ erit, alio-
 rum auditis sententijs, id quod ius, quod æquum,
 quod decorũ (id quod perpauci in perplexis ne-
 gotijs cogitant) exequentur. Reliquis plus præ-
 uident: ex antecedentibus futura prospiciũt. Præ-
 sentia cōsilia in rebus subitis & periculosis, ex in-
 structo penu exemplorũ de prompta, quis in illa hu-
 manæ uitæ societate, quam ciuitatè appellamus,
 non admiretur & formidet? Rursum, ignauos,
 quorum iacent consilia, quiq; ab aliorum consultis
 pendent, nemo magnopere suspicit, colit, aut de-
 fert quem debet honorè. Fit ibi, ut dissolutè uiua-
 tur, sine legum metu. Quicquid enim libet, sibi lice-
 re existimãt. Vbi hoc pacto, talibus res moderan-
 tibus, degitur, ibi prona in perniciè sunt omnia, &
 in interitũ tendunt: nõ secus atq; nauis, quæ ab im-

perito magistro gubernata, naufragio proxima est, & præceps ruit. Quãtas uerò tumultuũ procellas superiorib. annis in infera Germania, præcipuè uerò in Hollandia, uidimus? Anabaptistarum, inquã, motus? Vnde exortas eas primũ arbitrari par est, & propagatas? an nõ ex oscitantia & supinitate eorum, qui minimè instructi, pessimè ornati ad respublicas accesserũt? ut ad postremũ, ubi illorũ uires inualuissent, ægrè gentis cõspiratio sit deleta? Hac autè cũ duæ claræ urbes pessimè fuerint labefactatæ, Monasteriũ & Amstelredamũ: illam uitio gubernatorũ uastatam, hanc uerò prudẽtia & industria Consulũ militariũ & eruditorũ seruatã fuisse, apud omnem posteritatẽ exemplo esse poterit. Cum igitur libellum hunc, quem de Origine & interitu Anabaptistarum, nostra memoria, scripsĩ, omnino alicui nuncupare decreuissẽ, qui cognitione earum rerum interfuisset, nemini iustius uisus fui, quàm Coss. & Senatui inclito Amstelred. dedicare: quos ea gens ita fatigauit & exercuit, ut ornatissimorum gubernatorum gloria immortalis ciuitas à uastatione & seruata & uindicata sit.

Tumul.

TVMVLTVVM ANA

baptistarum Liber unus, per D. Lambertum Hortens. Monfortiū.

PRINCIPIO omnium satis constat, uarios errores, reuiuiscen-
tibus nostra tempestate huma-
nitatis studijs, iam tum in eccle-
siam irrepere coepisse. Horum
autem plerique ab obscuris au-
thoribus & rudibus bonarū literarum ortum
habuere. Sed cum alij alijs pestilentiores essent,
eum nemo nō iudicavit orbī perniciosissimum
fuisse, quo consensus humane societatis pertur-
batus fuit, quò nihil sanctum in uita, nihil iure
propriū haberetur, nullus esset magistratus,
nullis uiueretur legibus, sed aureo (quod in fa-
bulis est) renato sæculo, mortales sua sponte fi-
dem seruare cogentur. His ceu fundamento
Anabaptistæ, homines fanatici, postremò exor-
ti, nullo iudicio nixi, rationis & legis nature ex-
pertes, omnia diuina & humana peruertere coe-
perunt. Nam cum legibus soluti uiuerent, fera-
rum ritum, & latrocinantium uitam mihi sequu-
ti magis uidentur, quàm ductum nature huma-
næ. Illi enim rapere aliena, sacrilegijs fana ince-
stare, stupris omnia polluere, ijsdem sacris non
initiatos trucidare, nullum forum, nulla iudicai
exer.

exercere, uxores nullo certo numero habere ad libidinē, piū ducere. Antequam ad rem perueniam, operæ precium est cognoscere, è quibus initijs, quem & maximè authorem hic error inuenit: inde à quibus cōfirmatus: postremò qui factū, cur in infera Germania in tam horribilem malorum excetram erupit. Iis temporibus, quibus inter cæteras D. Martini Lutheri theses, liber De libertate Christiana in lucē editus toto orbe spargeretur, mox Germanica lingua iactari omnium manibus cœptus, incredibile dictum est, quos plausus apud homines literarum ignaros excitarit. Sunt enim omnes mortales natura libertatis in deteriorem partem semper cupidus, & eorum quæ negata sunt, appetentes. Itaque is liber materia uulgo ad memorabilem seditio- nem, sed nō bene intellectus, præbere uisus fuit. Thomas Muntzerus Saxo erat, homo (ut accepi) illiteratus: sed, ut apparebat, in hoc libello egregiè exercitatus, & scripti interpres parū candidus, primū cœpit apud suos occultè de miserabili Germaniæ seruitute queri, oneribus ac uectigalibus plebem premi, penes Principes opes, penes se uerò perpetuos sudores esse: inde adeò etiam uix parari ad uentrem explendū uictum. Aliquandiu ita mussando tandem eò rem traxit, ut aliquam uim popularium suorum ad uindicandam libertatem, ad arma concitarit.

Ad

Ad quam breui ex agris tanta hominum collu-
uies, tanta ex urbibus sceleratorum sentina afflu-
xit, ut paucis diebus ad triginta armatorū milia
cōtracta metū uastitatis Germaniæ fecerint. Ho-
rum cōsentiens clamor erat & indignatio, serui-
tute plus quàm uilia mancipia miserā rusticorū
plebem oneratam, in argentifodinas & lapidici-
nas se quotidie demergi. Velle se uectigalibus,
telonis & oneribus id genus leuari: & tantum
non nullum agnoscere principatum. Inter Chri-
stianos nulli quicquam debere esse proprium,
sed omnia communia. Et inter ista seditionis ca-
pita celebriora Mützeri erat nouus baptismus
in libera ecclesia, quem præclarus ille toto or-
be refragante tueri uoluit. At postquam princi-
pum uirtute, rusticorum copijs deletis, tumul-
tus oppressus est, eo prælio captus Muntzerus
à Duce Saxonix ferro percussus fuit. Incidit hæc
clades in annum uigesimalmum quintum supra M.
D. Authore doctrinæ ad istum modum è reb.
humanis sublato, ipsa tamen in paucorum à cla-
de superstitum animis hæsit, ut est ingenium hu-
manū prauū, quàm recti, semper tenacius. E re-
liquijs acceptæ cladis exoritur statim Melchior
Hoptmannus, superiori ingenio & eruditione
par. Circa Rhenum hic cum docere Anabaptisti-
ca paradoxa aggressus esset, ab Argentoratēsis,
& arreptus & in uincula cōiectus fuit. Etenim il-

la Germaniæ pars per id tempus & doctorum hominum, & egregiarum artium referta erat, quorum cura & magistratuum uigilantia mature cautum fuit, ut aqua & igni omnibus ijs sit interdictum, qui eam sectam publicè priuatū uerentur. Pulsi inde, in inferam Germaniam se dispersere: maximè uerò in ea loca, in quibus homines minus callidos, & nouarum rerum audios esse norant. Nec uerò minus oscitantia concionatorum & inscitia eos huc pertraxit. Itaque pars in Vuestphaliam, pars in Phritiam, alij in Hollandiam, & his finitimas gentes emigrarunt. Breui per hos eò redacta res est, ut harum gentium cōmercio dogmate nouo simplicium animos implerint. Quare dum ij qui pastores & esse & dici uolūt, suū securi agunt negocium, in uim propè innumerabilē hæc gangræna prius proserpsit, quàm detegeretur, ut oppida antè occuparint, & ciuitates prodicionibus tentare adorti sint, quàm intra muros esse coarguerentur. Fato quodam mihi naturam huius negocij reputanti, ut dormitantia eorum quibus doctrina uerbi Dei commissa est, excuteretur, hæc tempestas coorta uidetur. In tanta horum hominum colluuiē, ne unus quidem inuentus creditur, qui literas didicerit: plures fuere, qui neque legere, neque literas exarare norint. Cum quibus si cōsiliatus esses, si argumentis, si scripturæ aper-
tis

tis testimonijs dimicasses, si confutatis nihil subisset quod respōderet, huc statim dilabebāt, sic spiritum dictare, quibusuis eum non contingere, neq; ubiq; spirare: atq; ita elabebantur, ut olim Pythagorici in dissertationibus argumētati fuisse dicuntur. Cognoscere hic precium operæ est, fontes & capita doctrinæ huius ecclesiæ: Quæ quamuis ab eruditis nostræ ætatis uiris, editis libris sunt refutata, tamen, quoniã historiam scribimus, quæ rerum gestarum narratio est, non inutile fuerit ea hic inferere, ut liqueat, quibus furijs agitati, rem immanem temerè ausi inceptare fuerunt. Erroribus iam passim propagatis, Opus Restitutionis titulo inscriptum inuulgarunt. In hoc pus & fanic paradoxorum suorum ita digesserunt, ut qui contrà sentirent, impij damnatiq; iudicarentur. Paradoxa autem hæc erant. Christi regnum ante ultimum diem rerum humanarum ciuile in terra futurum: hic soli sancti & iusti, regibus ferro et ui sublati, dominarētur. Id autem regnum esse iam cceptum Anabaptistarum. Magistratum omnem esse delendum: ei omnibus opibus obsistendum. Licet Christi apostolis nullum gladij ius, nullaq; regni ciuilis administratio, nulla item imperij stabiliendi potestas permisa sit, posteris tamen eorum sectatoribus, & ijs qui post illos docēdū munus in ecclesia suscepturi essent, ciuile impe-

„ rium, & ius gladij traditum: potestatem factam,
 „ impium magistratum ferro absumendi pro libi
 „ dine. In Anabaptistarum ecclesia nullum impi
 „ um inueniri: omnes sanctos esse. Neminem ser
 „ uatum iri, qui uniuersas suas facultates in me
 „ dium non conferret. Lege nature, cum qua lex
 „ diuina non pugnet, fas iusq; esse, multas habere
 „ uxores. Christum corpus ex Diuæ Virginis car
 „ ne non induisse. Cætera autem persequi, uel ob
 „ id horret animus, quòd ex his, & alijs id genus,
 „ Dauidis Georgij Leidenfis portentose assertio
 „ nes ijsdem temporibus pullularunt magis, quàm
 „ pari leticia exortę sunt: ne scribendo historiam,
 „ abominandam professionem posteritatem do
 „ cere uidear. At Anabaptistę incredibili succes
 „ su omnib. locis aucti, iam occulta consilia inter
 „ se agitare, ciuitatibus suos episcopos præficere,
 „ officia inter se & munera partiri. Ipsi inter se in
 „ ædibus priuatis iudicia exercere, de suis pœnas
 „ fumere, ferro capitis anquirere. Fana diuorum
 „ diripere, pium ducere. Dictabant, olim gentem
 „ Iudaicam idem factitasse, cum spolijs Ægyptio
 „ rum onusti, ductu Mosche regno emigrarent.
 „ Templum non rebaptizatorum ingredi, piacu
 „ lum ducere: cum alienis uxoribus stupri consue
 „ tudinem habere, ius fasq; iudicare. Postremò
 „ latrociniã in eos exercere, qui ijsdem sacris non
 „ essent initiati, aut eorũ dementiæ aduersarētur.
 „ pium.

pium existimare. Denicq; diuina & humana omnia miscere. Mox exorti inter ipsos uates (quos prophetas ipsi dixere) ficto entusiasmo uaticinari stultè credulis, quicquid uenit in mentè, cœperunt. Horum uaticiniū illud fuit, extremum humanorum diem tridui spacio adfuturū. Multi mortales eo perterrefacti, arbores in agris cōscenderunt, ibi Christi aduentum expectaturi. Ast ubi illorum expectationem exitus fefellit, fame debilitati, domos quisq; suas redierunt. Sequuta iam tum est seuera animaduersio: sed nusquam sæuius, quàm Amstelredami. Nam eam ciuitatem negotiatorum frequentia, & peregrinarum gentium nationes mutuo commercio totam breui tempore corrumpere. Diuerse enim uoluntates, diuersa iudicia, & exteræ religiones in urbibus, rebus pub. sunt perniciofa. Verum crescentibus indies istorum uiribus, frustra carceres & uincula omnia fuerunt. Fuga alij aliò dilapsi, per pagos et uicos diuagati sunt: chartas in uis publicis sparsere: in sepib. uiarum, qua expaciantium frequentia crebra esset, schedas inserere. In his minari extrema ijs, qui suæ doctrinæ non assentirentur: iram Dei et iudiciū promittere, qui non omnibus fortunis abiectis, è Babylone facesserent. Cum autem hi, qui apud suos omnium opinionibus isto nomine infames erant, solum uertissent, in Vuestphaliam commu-

niter est emigratum, ubi iam dudum omnia sua doctrina imbuerant. Monasteriū gentis caput est, olim gymnasio humanitatis studiorum celebre, opera humana magis quàm natura munitus. Ager horridus partim, partim frugum ferax, amne Luppia rigatur. Urbem hanc, propter gentis simplicitatem, & iam dudum religioni per se infestæ opportunam rati, asylum cōcordibus animis delegere. Et recepti hic sunt primū anno trigesimo tertio, octauo Cal. Decemb. Clam tamen magistratu à ciuib. hospitio accepti, cum eos ad doctrinā suscipiendā pronos aduerterēt, nocturnos cœtus diuersis urbis regionib. in secretis ædium conclauibus agitare, ibi mysteria docere, catechismum suum tradere, deniq; rebaptizare, omnia communia facere, ne quis diues in ea ecclesia appellaretur. Duos menses & plus eo, animos mortalium promiscuos ubi infecissent, in milia aliquot succreuerunt. Senatus, qui in hoc Reipubl. statu diu dormierat, cum senatusconsultis & sanctionibus pestem urbe pellere conarentur, tantum absuit ut paruerint, ut tantum non utrinq; ad arma sit concursus. Vbi uerò Anabaptistæ ab Ordinibus in se grauius consultari sensere, forum cum magnis clamoribus per tumultum occuparunt. Inuadunt contra optimi quicq; locum, quem lingua uernacula Oueruater incolæ appellant. Spectabat res ad
uim

uim & apertam dimicationem armorum, sed à neutris laceſſita pugna eſt. Triduum ita ueluti in caſtris oppoſitis ab utriſq; commoratum eſt, ut neutri priores ab armis diſceſſerint. Res ad ultimum per diſceptatores compacto componuntur, ut utrinq; in gratiam reconciliati, neutri religionē doctrinam ue aliorū inceſſerent, à cōuicijs & omni iniuria abſtineretur, neutri priores ſeditionis authores forent, ab armis diſcederetur, ſua cuiq; doctrina libera eſſet, ſodalitia canonicorum ſuum agerent negotiū, magiſtratu per omnia citra rebellionem ſe obediētes in ciuilibus negotijs præſtarent. His conditionibus compreſſo motu, Anabaptiſte, rati fore, ne poſitis armis incauti nocturnis horis opprimerentur, occultè ſuas uires confirmare aggrediūtur. Literas per internuncios Oſnabrugam, Vueſaliā, Cœſueldiā, & Vuarendorpiam ad homines ſuæ gentis mittunt. Earum autem hic tenor fuit. Prophetam à Deo miſſum Monasterium ueniſſe, qui numinis aſſlatu horrenda canat, & uiam rectam ad ſalutem doceat. Si huc uenire ſtaret, futurum, ut omnia abundè ſuppeterent, nullasq; opes defuturas. Relictis domi uxoribus & liberis, adeoq; omnibus rebus, ſi ad uerbi Dei regulam ſe accōmodare uellēt, quàm poſſent celerimè Monasterium appropiarēt. Incrediblem laticia ab hominibus id genus lectis;

ctis his literis exorta, eorum animos in spem nouæ reipub. constituendæ erexit, ubi nemo pauper, omnes ex æquo opulenti essent. Erant homines audaces, prompti ad patrandæ flagitia, libertatis ad uiuendum ex libidine auidi, inhiantes fortunis alienis, dissoluti ac seditiosi, qui quæ nullo legum metu cohercerentur. Itaque breui ingens inconditorum hominum colluuiës Monasterium ex memoratis oppidis confluit, & rebaptizari iussi sunt. Postquam hi iam numero & uiribus bonis pares se, audacia uerò longè superiores esse uiderunt, animos rursus ad rem longè arduam, facinus mehercle audax inceptandum, adiiciunt. Concurrunt cum magna trepidatione tota urbe, & multis simul locis, pauperem horrendis clamoribus faciunt. Cõsentiens clamor omnium erat, Abripite uos hinc impij, nisi malitis ad unum omnes internecone deleri: eos que qui rebaptizari abnuunt, extremo humanorum supplicio multabimus.

His mugitibus territi boni, & uniuersa religio, cum in sententiam Anabaptistarum omnino nollēt discedere, turmatim ex urbe migrantes, uias impleuerunt. Seditiois huius concitatores principes erāt, Ioannes Mattheus Harlemus, patre textore natus, et Ioannes Bocolodus Leidenfis sartor, qui se prophetas appellarunt. Cum his se adiunxerunt, Iacobus Campensis, &
Ioan-

Ioannes Geel. Potiti ad istum modum urbe Anabaptistæ, rempub. pro sua libidine constitutere aggrediuntur. Incidit hæc seditio in diem Veneris, qui primus fuit Ieiunij quadragesimæ. Circa Calēd. Februar. paulo quàm hæc gererentur in Haga, ex hac gente, ad Rubeam portam, aliquot sunt oppressi, & capitis damnati. Nonis Martijs mox, in gratiam recipi per epistolā omnem eā gentē iussit Imperator, qui ab errore resipiscerent, hac lege interposita, si eum agnoscerent, & poenitudine adducti, delicta sua ecclesie à confessionibus intra XIII inde diem detegerent, illamq; argumēto publicè testarētur. Contrà qui irent, in eos lege ageretur. Duodecimo Cal. April. paulo post tota Hollandia & proximis regionibus magna Anabaptistarū uis cum uxoribus & liberis, fortunis omnibus, præter præsentem pecuniam, abiectis, confluit cum duodecim nauibus, in Transisielanos traiecturi. Rogati, quò iter esset: eam terram, quam Deus monstraret, se petere responderunt. Eodē die Amstelredamum uenit, à Secretis consilij Hagensis, cum mandato Cæsaris, ut classē aliam, quæ ad illam accesserat, conferta manu retinerēt. Postridie quinq; ex gente Anabaptistica nudī in publicum, (erat diei meridies) singulos strictos gladios dextra uibrantes, prosiluerunt. Hi uelut lymphati homines, per urbem cum huiusmodi

modi carminis horrēdi ruditu discurrerūt; Inno-
 mine Domini. Benedictio diuina in dextra ur-
 ,, bis parte, maledictio in leua sedet. Nemo in eo
 ,, discursu ab his labefactus fuit. Ciues insueto spe-
 ctaculo trepidē excitī, in forum: sagittariorum
 collegium uerò in destinatum ad certamen lo-
 cum, conuenire iussū. Inter hęc, motus arre-
 ptis seditionis concitatoribus, quieuit. Eodē
 die Harlemi sex cęduntur, inter quos tres ex hu-
 ius motus authoribus fuere. Pridie Cal. Aprī-
 lis Amstelredamī duo eiusdem gentis à senatu
 Hagēsi capitis sunt anquisiti, & Harlemi VII Ca-
 len. Mai. quatuor igni absumpti, duę foemi-
 nę in aquam demersę perierunt. Res Monaste-
 riensium interea ad Platoniam rempub. insti-
 tuuntur. Accreuit prophetis simul statim à prin-
 cipio tāta authoritas, ut nihil nisi ex eorum con-
 silio publicē priuatim ue gereretur. Ne igitur
 in nouo populo ea uilesceret, auspiciā à cędi-
 bus & sanguine cępere. Hubertus erat faber
 ferrarius, homo prisca seculi, unde haud temerē
 quidquam mali erat ortum, unę reliquię bono-
 rum, qui pridem urbe excesserant. Casu hic Io-
 annem Matthiam obuium conspicatus, En (in-
 quit ad suos) hominem insulsum. Hiccine di-
 uina oracula nobis reddet: mirum ni merdo-
 sus uates sit. Vox excepta à circumstantibus,
 ad prophetam dimanauit. lubet is extēplō ple-
 bem in concionem in cœmeteriū D. Lamberti
 aduoca

aduocari, & fabrum arreptum in mediū, ut uinctus erat, adduci. Ibi Ioannes Matthias: Homo hic, inquit, nefarius & maledicus, ausus fuit in prophetas Domini ludibria iacere, eosq; conuicijs inceslere. Sic habet scriptura, iudicium & iusticia in domo Dei. Omnis impietas & blasphemia extremo est supplicio punienda. Itaq; ut documēto uobis sit, ne quis pari maledicētia scormata in prophetas torqueat, exemplum in isto hodie edetur. Inde palo alligati caput ipse tormento manuario traiecit. Ibi publicē statim cautum est, ne quis dicto facto 'ue prophetas laederet, conuiciū' ue faceret. Lata præterea lex est approbantibus prophetis, ne quis aurū, ne quis argentum factum infectum 'ue, aut numisma signatū priuatim possideret, uniuersum id cum pecunia in publicum ad præfectum ærarij conferretur. Illi capitale fore, qui contra latā legem iret. Horrendum mehercle carmē, sanguine scriptum, & Draconis legibus atrocius. Cæterum spacio dierum, qui ad conferendum dati publice fuerāt, exacto, mittitur Diaconus per domos singulas, eas exploraturus, num quis deprehenderetur, qui contra legem fecisset. Eidem negotium datum fuit, ut bona, supellectilia in indicem redigeret, ut aurum argentumq; omne in ærarium inferret, zonas aureas igne corrumpere, ne ad ornamentum & elegantiam cuiquam

usui essent. Profugorum, & eorum simul qui so-
 lum uerterant, & urbe excesserant, supellectilia,
 in Diaconi regiã sunt congesta, à quo ea pro co-
 pia & facultatibus, tenuioribus sunt distributa.
 Is autem, qui ad id tempus usque in domuncu-
 lis humilibus habitauerant, splendidiore sunt
 assignatæ: unde pleræq; nobilitas, canonici & se-
 natores exierant. Atque hæc quidem fuerunt
 rudimenta noue reipubl. Anabaptisticae gētis.
 Inde ita aggressi sunt magistratum constituere,
 ut duos Coss. crearint, Bernhardum Cnipper-
 dullingū, & Cippenbrochū. His allecti sunt ui-
 ginti duo senatores, quib. ciuilibus administratio
 demandata fuit: cura consulendi de reipub. ne-
 gotijs, sarcinendi ædificia, portas & muros muni-
 endi aduersus hostes. Religionis negotium erat
 penes prophetas. Et quia haud dubiã obsidio-
 nem ab episcopo expectabant, uniuersam mul-
 tudinem ualidorum ciuium ad opera fossoria
 traduxere. Plebs interim urbi uallum circum-
 ducere. In uallis occultos cuniculos agere. Circa
 portas constitutæ tantum domus, in quas è po-
 pinis his quotidie cœna & prandiū frugale mis-
 sitabañ. Mature credo eos prospicere uoluissè,
 ne sera aliquando in fundo foret parsimonia.

„ Sed iacet prudentia humana, quæ nulla spe opis
 „ firmioris fulta, rebus desperatis ab industria sua
 „ pēdet. Nam, ut nulla sequuta fuisset obsidio, un-
 de tantę

de tantæ multitudini undique conclusæ perpetuus commeatus, cui propter seditiosam sectam orbis Christianus infestus erat? Sed ad prandia & cœnas redeo, quorum ordo & uicissitudo hæc erat. Primum carnes recentes, postridie fumatæ cum larido, tertio quoque die falsum hallec, caseus & butyrum apponebantur. Circa has urbis regiones, ut portæ accuratè custodirètur, quotidie horam habebatur concio. Cui fine factò, ab uniuersa multitudine ad opera fossoria rursus discedebatur. Lata lex erat, ne quis inde nisi tertio quoque die, & quidè meridie, domum uxorem & liberos inuisendi gratia discederet. Eodem die sub noctem, ad opus redire eadem lege tenebantur. Et in tantis laboribus, plus quàm seruilibus homines pertinaces perseuerarunt, donec fames extrema periclitari eos coegit. Interea è publico rerum familiarium habebatur ratio, uxoribus & liberis uictus parcè ac frugaliter suppeditare, uiros in fossas demittere. Alia diruere, mutare, noua ædificare, munire consociatis animis urbem aduersus uim. Summum magistratum, ceu perpetuam dictaturam, gerebat Ioannes Matthias pistor Harlemus propheta, qui ea existimatione hanc auctoritatem sibi pararat, ut unus iam inde supra leges esset: unus sciferet iuberetque, quæ uiderentur antiquaret, abrogaret leges, aliasque pro libidine conderet. Ad

portas legislator Monasteriensium uiuendi leges & rhetras suas in tabula perscriptas proposuit. Atque has quidem ad carnis libidinem constringendam momentum habere ipse dictabat. In eas qui peccaret, pœna ultimum supplicium erat. Omnium consiliorum suorum participem ab initio sibi adiunxerat Ioannē Bocoldum Leidensem, quorum hic in domo Bernhardi Cnipperdullingi Cos. habitabat, ille in monasterio uirginum Vestalium D. Agnes sedem iam statim ab initio mutatæ religionis posuerat. Vxor huic erat eleganti forma, admodum adhuc iuencula, quam nuper blandimentis magnificis que promissis (ut erat magnus ostentator) Harlema Monasteriū abduxerat. Per hos dies tertio Cal. Maias literę e Phrisia Amstelredamum missæ, in senatu recitatæ sunt in hęc sententiam, ut uiderēt maturè, ne quid detrimēti respub. caeperet. Anabaptistas consiliū captauisse eò commigrandi, ut per tumultum sub ius suum redigerent. Extemplò sagittariorum sodalitia conuocātur in curiā. Huc & phratores Virginis et Crucis coguntur. Cum his habitus ibi est senatus. Refertur hic Anabaptistarum cōsilium, ecquid spei ab ipsis senatui, si res in discrimen adducere tur, expectandum esset. Responsum ibi communitè est, uiuere & mori pro salute publica, stare sententiam. Inde cautum publicè est, ne quis pe-

re

*Rhetica de rebus cono-
oraculum*

fratrum

reginum Anabaptistā hospitio exciperet. Qui eos iudicio non proderet, ei capitale id futurū. Anabaptistæ peregrini, neque ciuitate donati, urbe ante quintam eiusdem diei horā uesperinam excederent. Post eam oppressis supplicium ultimum foret mulcta. Circa serum diei coguntur in forum iterum sodalitia sagittariorum. Inde ædibus multorum ciuium tota sparsim urbe exploratis, uiginti arrepti in uincula ducuntur. Quarto inde die, sexto Nonas Maias, urbē ingressus est Comes Hochstratanus, cum senatu plerocq; Hollandiæ, & præfecto rerum capitalium tota ditione per itinera & uias. Octauo statim Id. duo sunt percussi: et biduo post, triginta sex, qui ab Anabaptistico furore resipuerant, pompam lustralem nudis capitibus, nudis pedibus, lineis amicti, cum singulis cereis, publicè ductarunt. Quinto Id. quatuor huius gentis in eadem urbe percussi, totidem igni corrupti sunt. Postridie eius dei cædit unus. Decimo septimo Cal. Iun. quatuor truncantur. His supplicijs rebus intra muros utcunque pacatis, postridie senatores Hagam redierunt. Episcopus Monasteriensis inter hæc suo maximè et suorū, qui fortunis suis exuti erant, casu sollicitus, ad urbem exercitum portare maturabat, antequam Anabaptistarum uires, nouis copijs, quæ circa Phrisiam & Burgundicam ditionem se armare ad expeditionem ferebantur, intra muros adiu-

uarentur. Et oppidanorum infracti in fossas noctes & dies demersorum labores, & anni tempus ad corrumpendam sementem in agris, ad properandum negotium hortabantur. Breuiter in castris urbem cingit. Auxilia misere & impedimenta Gelrus, Coloniensis, Heflus, & nonnulli alij principes, ut priusquam Anabaptistarum incendium plures urbes corripere, ferro & armis hic obruerent. Episcopus haud diu cunctatus, paratis omnibus, suos ad oppugnandam urbem uices sortitos educit: uerum adeo nihil effecit, ut magna clade accepta, suis receptui signum in castra dederit. Iam inde ab initio trecentos pedites senatus urbi praesidio impo- fuerat. Ioannes Matthias propheta se belli ducem creauit. Volens rem praeclearam & facinorosa memorabilia in suorum conspectu edere, (te meritatem, numinis iussum fuisse, uulgo persuasum erat) subinde in castra Gelrorum cum parte peditum erupit, atque edita insigni clade, clamantibus totis castris ad arma, uictor spolijs grauis in urbem rediit. Successu factus ferocior, ut stultorum temeritatem auget fortuna blandior, triginta exercitatos bello milites deligit. Docet oraculo se monitum, ut eorum fretus uirtute in Germanorum castra, diuersa porta, irruat: uictoriam se sine suorum sanguine, cum hostium uero impiorum magna clade reportaturum.

rum. Germani Gelrorum securitate & exemplo edocti, multo uigilantius pro uallo suas stationes habuere. Excipiunt oppidanos porta erumpentes. Concidit inter principia Ioannes Matthias. Pauci ex ea dimicatione, reliqui, salui ægrè portā tenuerunt. Perculit prophetę mors ob creditam diuini afflatus uim totam ciuitatem, perinde ac si per unius hominis mortem publica omnium salus periclitatura fuisset. Ibi Ioannes Bocolus, ut publicum luctum callido cōmento leniret, exortus, plebem ludibrio ita consolatur. Non abs re est, ô ciues, quod prophetę mortem tam acerbè publico luctu prosequimini. Fuit enim is uir, per quē Pater sua oracula uobis ad hunc usq; diem prodi uoluit, numine plenus, & qui in reb. dubijs Reipubl. quod debuit & potuit, præstitit. Exempla habuit Machabęos, & multos alios sanctimonia et pietate claros uiros, qui pro ecclesia fortiter pugnando occubuerunt. At præuisum oportuit factum, ut exitium declinasset; rectè obiecerit quis. At non idem spiritus omnibus eadem impartit. Ego equidē multo antè quàm in hostē uaderet, eum casurum afflatu numinis præsenſi. Neq; uerò licuit hominem fati sui, in quod ineuitabili necessitate rapiebatur, præmonere. Sic illi enim uisum est, qui bona & mala è dolijs suis pro suo arbitratu mortalibus dispensat. Mittite luctū proinde: & potius illi gratulemur, qui carnem exutus,

foelix ad immortalitatem migravit. Hominis in-
 condita oratio tanto plausu excepta fuit, ut nō so-
 lum mortui memoria ea exoleuerit: sed sublato
 in totum ex animis mortalium mœrore, ipse cō-
 munibus omnium suffragijs in defuncti locum
 propheta sit suffectus. Coluit iam inde Bocol-
 dus maximè principū ciuitatis amicitiam, & mili-
 tum, qui urbi præsidio erant: quorum necessitu-
 dine & suis artibus fretus, ad maiora animum ad-
 iecit. His autem affirmauit, nunquam se commis-
 surum, ut quisquam hosti ad cædem obijceretur,
 aut se ducem in pugnam iniussu senatus fore. Hu-
 ius prætextus religione cum ignauiam suam calli-
 dè palliasset, ab irruptionib. à clade Ioannis Mat-
 thixæ in totum abstinuit. Iussit extemplò in tem-
 plorum turres grauioris generis serpētarios sub-
 duci. Hinc perpetuò in hostem infestè iaculari, in
 castris episcopo ingens damnum dare: ipsi à ne-
 mine feriri posse. Habuit id consilium episcopum
 uehementer sollicitum, ut uincis & pluteis ab illo
 rum iniuria suos uindicaret. Dum ciues ad infe-
 standum hostem ita occupantur, Bocolodus om-
 nia sua cōsilia huc intendit, ut memorabili facino-
 re existimationem singularem fatidici spiritus a-
 pud suos sibi conciliaret, quo paulatim uia ad al-
 tiora sterneretur. Circa Id. Mai. munimenta no-
 ctu conscendit, per speciem uigilias in murorum
 stationibus exploraturi. Ibi uestibus exutis, totū
 se

se nudat. Inde simulato enthusiasmo se præcipit, nudusq; per totam urbem sursum deorsum cum huiusmodi clamore uagatur, identidē ingeminās, Rex Sion uenit. Sub hæc rursus sumptis indumentis, domi se condidit. Postridie cum tota urbe huc conflueretur, rogantibus ecquid rei esset, nihil respondit. Et ne silentij causā lateret, scripto docuit, à numine linguam suam triduum constrictam teneri. Prodigiū stupentibus, fidē rei fecit exemplum Zachariæ apud Lucam. Erāt id temporis omnium animi inter spem & metum dubij; interim in oraculum futurum magna expectatione erecti. Tridui spacio exacto, in publicū processit. Ibi ceu numine plenus, docet, à Deo se mandatum accepisse, ut in Israele duodecim iudices crearet, quorum arbitrij, abrogato statim senatus suo magistratu, summa rerū in urbe foret. Creditum, obtemperatumq; est homini. Legit continuo è populo duodecim sui ordinis, quos ad honores uehere uoluit. Hos Iudices in Israele appellauit. Potestas his causas dijudicandi, disceptandiq;, & ius item gladij esset. Callidum consilium, ut per homines suæ farine, sibi et amicos & obnoxios, solus in stupido populo & gubernaret, & paulatim ad regnum affectandum grassaretur. Mihi quidem dicta iuxta & facta uiri huius reputati, uaria subit admiratio. Indoles fuisse uidetur planè illiberalis, inuerecunda, audax,

potentiaē auida, & in libidinem prona. Ad ea ac-
 cessit ingenium subdolum, ad simulandum et dis-
 simulandum quidlibet promptum: beluina item
 ferocitas in eos, in quos imperium esset, si pecca-
 tum admissum fuisset. Quæ omnia uitia, auctori-
 tas crediti spiritus prophetici & reuerentia facile
 celabat. Iudices inde ita statim magistratum su-
 um iniuerunt, ut tyranni regna stabilire solēt. Sæ-
 uire ferro ob quamlibet leuem noxam in eos, qui
 non obtemperarent: Leges rescindere, nouas cō-
 dere, longe aliam reipubl. formā inducere. Ius
 dicentibus assisitebat Bocoldus, & eorum senten-
 tias pronuntiabat. Cæpit interim episcopum ob-
 sidionis tædium. Tanto enim exercitu alendo pe-
 cunia exhauriebatur, neque spes urbis potiunde
 ostentabatur. Itaq; fame premere eam constituit.
 Dimisso exercitu urbem aggere cingit, ad exclu-
 dendum commeatum. Mox sub hiemem septem
 munitiones pari spacio distantes illi imposuit,
 cum ualidis præsidijs: ut laborāti uni, è proximis
 expedita auxilia semper adessent. Circa uallum
 dies & noctes eques dispositus erat, qui dies
 noctes ad intercipiendum, qui importaren-
 tur, commeatus, ex interuallo muros obequita-
 ret. Per eos dies, quibus Princeps exercitum, so-
 luta obsidione dimiserat, ab hostibus gregarius
 in urbem transfugit. Inauthoratus sacramēto A-
 nabaptistarū, à Cniperdullingo hospitio excipi-
 tur,

tur, apud quem Ioannem Bocolidum habitasse supra memorauimus. Nocte fortè hic è lecto suo in alium, in quo ancilla domestica quiescebat, placidè transcendit, ac cum ea stupri consuetudinem habuit. Aduertit Bocolidus rem à gregario, qui in eodem conclauis cubabat, dormire se simulatè obseruatam. Manè, priusquam flagitiū in uulgum dimanaret, gregarium adit, atq; nummo aureo donato, ab eo silentij fidem ita paciscitur, ne ignarus esset, id sibi facere licere. Veritus tamen, ne futilitate arbitri iudicio proditus, non solū auctoritatem amitteret, sed etiam in discrimen raperetur, paucis post diebus populum in concionem aduocat: concionatores ibi coram multitudine in hunc modum appellat: Fas ne, licitum ue uiro ducere uxores plures, quàm unam? Vos concionatores appello: ecquid scripturæ in hac re consentaneum est? Nam antequam huc populū conuocari iusserat, secretò super hac thesi cū illis egerat. Respondent consentienti uoce ex compacto, sed quasi scripturæ testimonio nixi, Licere. Fortè ibi tum unus aderat, qui plus illis saperet, & in sacris reliquis multo esse exercitator uidebatur. Admiratus hic concionatorum paradoxum, nihilq; prophetæ responsum moratus, clarū exclamat: Falsum id, & cum uerbo Dei pugnās: uelle se scripturæ auctoritate contendere, unam tantum uiro concessam: etsi ob causas ad gentē lu-

Jaicam fuerit olim dissimulatū. Gentes, quas uocamus, ductum naturæ sequutas, hanc doctrinā semper detestatas fuisse. Propheta, ne sua existimatio apud nouum populum, quem horrendis erroribus imbuere decreuerat, labefactaretur, libertate hominis offensus, arripi eum extemplò, & mox truncari iussit. Tum demum multi hac tyrannide moti, & doctrina sceleratorū hominum icti, palàm se à gente conuenarum seductos sentire. Quinquaginta consilium secretò captant, ut uitam ab episcopo pacti, eum nocte constituta in urbē recipiāt, & portarū feris ui refractis fecem peregrinorū hominū expellāt. Nō cōtinuit se cōsultatio intra parietes: uox ab arbitro auscultatore excepta, ad prophetā postridie indicio deferē. Unus & quinquaginta continuò in uincula ducti, paulo pòst perpetuo biduo tribus suppliciorum generibus cæduntur. Pars palo illigati, sphærule bombardarijs trañciuntur: alij medijs bifariam diuerberantur: reliqui capite plectuntur. Et tã tristis ministerij munus obiuit Bernhardus Cnipperdullingus, & horrèdorū suppliciorum, unus exactor fuit. Auctus tum publicè metus est et mœror tota urbe: tristes passim per publicū, & demissis capitib. cernui incedere. pœnitudinē facti pariter, & silentio animorū ægritudinem testari, timore contabescere, neq; consilium ullum habere, neq; uiam spectare, qua fatale exitiū eua-

derent.

derent. Contrà primores urbis pertinaces sub imperio plebem continere, prophetæ iussu constituunt. Portæ nocturnis diurnisq; excubijs multo quàm antè intentius custodiebântur, ne quis è muris dilaberetur, aut ad refringēdas portas animos ulli consociarent. Neq; uerò iam amplius in fossas et cloacas, ut nuper, ad seruilia opera plebs demergebat: sed principes ciuitatis satis pro tempore duxerūt, si à coniuratione poenarum metu & conseruandæ urbis cura, multitudo coherceretur. Rebus ad istum modum sedatis, prophete & concionatorum autoritate iuxtà & exemplo tota urbe ad rapiendas pulcherrimas quasq; foeminas discursum est. Nec intra paucos dies in tanta hominum turba ferè ulla reperta est supra annum decimum quartum, quæ stuprum passa nõ fuerit. Tantum ualuerunt in Anabaptistica repub. unius scelerati hominis, perditum conatus, consilia & autoritas, ut tanto præcipitātius secta facto quodam pessum iret. Stetit Iudicum administratio hucusq; nouem dierū hebdomas, cum magistratu suo abdicare se cogerentur. Nõ tulit Bocoldus amplius qualemcunq; præsentem urbis statum, cum ad arbitrium omnia se formasse, & ex sententia successisse foeliciter uideret: quippe homo uarius, magno elatoq; animo, neq; superiorem ferret. Animum ad excelsiora adiecit. Ad Iudicum decuriam decimo Calen. Iuli. refert
ora.

» oraculum. Erat autem id huiusmodi. Hæc dicit
 » Dominus Deus, ô Iudices; ut olim in Israele Sau-
 » lem regnare iussi; & proximum post eum, Dau-
 » dem ab ouibus abductum in eadem gente regno
 » præfeci, ita Monasterij Ioannem Bocoldum pro-
 » phetam meum, in Sione regem constituo. Recla-
 » matum ab omni Iudicum confessu hominis uer-
 » bis est, Prophetiam se non recipere, & consulta-
 » tione amplius opus esse. Etsi, inquit Bocoldus,
 » ad illud fastigiū inuitus à Deo uocor, ut si optio
 » detur, malim subulcū aut agafonē agere, quam-
 » uis restitans tamen, & quasi manu conferta ad re-
 » gnum Sionis ineundum trahor. Simul Iudicibus
 » imperat, ut deposito magistratu, se regem susci-
 » piant ac salutent. Ad ea consentiens clamor Iudi-
 » cum exortus: Non se penes esse, aliquem regē de-
 » clarare: id iuris populo esse, penes quem summa
 » potestas foret. Rē eam referri oportere ad illos,
 » quorum suffragio ad id opus esset. Ioannes Tui-
 » scoscurerius erat faber aurarius, Vuarēdorpius.
 » Cum hoc Bocoldus rem ex composito transi-
 » git, & prophetam eum nominat. Hic Iudices a-
 » dit, ijsq; mandat, ut populum frequentem in fo-
 » rum in concionem aduocent, habere ait se Ver-
 » bum Domini, quod ad eos referat. Obtempera-
 » tur nouo prophetæ: nec mora, conuenitur in fre-
 » quens forum tota urbe. Ibi Tuiscoscurerius Au-
 » di Israel, Hæc dicit Dominus Deus; Abrogabis
 Iudi-

Iudicibus magistratum: episcopus & conciona-
 tores se functionibus suis abdicent, ut sufficias
 in locum totidem alios. Duodecim simplices,
 qui nullas literas unquam didicerunt, mihi con-
 stitues. His præcipies, ut Verbum meum de uer-
 bo ad uerbum primùm populo meo recitent: in-
 de spiritu meo freti, sine scriptorum auxilio & le-
 ctione explicent. Infundam in eos spiritum intel-
 ligentiæ & sapientiæ. Inde ad Ioannē Bocoldū:
 Et te Bocolde Pater hoc gladio donat (tradebat
 ei strictum ferrum in mortalium omnium cōspe-
 ctu) appellat te regem, ut primus non solum hic
 in Sione regnes, sed etiã uniuerso orbi terrarum
 imperes. Imperium propages, ut quantum homi-
 num usquam terrarum sit, tuo sceptro subiicias.
 Inde populum monuit, ut regio imperio per om-
 nia obedientes se, & sine rebellionē obsequentes
 præbeant, si uelint regnum stabile uidere, & fir-
 mum. Regi sub hæc imperat, ut ea conscientia re-
 ligione regnet, qua imperij gubernationē Deo
 probaturus, proximo post se regnatura trade-
 ret. Ibi ingenti plausu omniū mortaliū ab om-
 nibus eo die Rex salutatur. Deducitur inde, con-
 cionatorum frequentia, nondum armatis, stipa-
 tus (sic iusserat Tuisco scurarius) in cœmeterium
 D. Lamberti tutelaris, regnum initurus, & inau-
 gurandus. Ibi oratorē regium nominat Bernhar-
 dum Rotmannum: quatuor à consilijs uiros pri-
 e marios,

marios, Gerardum compaginatore[m] librarium
Suollanum, Bernhardum Crechtingum, Henri-
cum Reckerum, & Gerardum Reningum: quo-
rum hi ciues erant non imi subsellij. Consulē ue-
rò Tilbeccum, aulæ regiae præfectum legit. Ab
aureis & argenteis uasis Gerardum Cippenbro-
chum facit. Domesticis officijs ad hunc modum
distributis, publica munera ita partitus est. Duo-
decim lictores ad corporis sui custodiam legit,
quibus septus per publicum statis dieb. iret. Vr-
bis præfectum Cnipperdullingū dicit. Operæ
precium est narrare, quibus moribus, quo orna-
tu, ipso statim principio regni se gesserit publicè
priuatimq[ue], antequā ad res, uario habitu gestas,
transeam. Constabit, quā animus immodera-
tus semper, & gloriæ appetens ab initio suis arti-
bus regnum, quod ad ultimum fuit assequutus,
affectarit. Ioannis Matthiæ nuper admodū ab
hostib. cæsi, uxorem, ex quo etiamnum grauida
erat, uiduā duxit. Hæc sola regina appellata, regi-
am à rege diuersam cum pedissequarū turba ha-
bebat. Regi equi erāt, partim auro instrati, unus
& triginta: partim auratis ephippijs insignes. Ip-
se autem, quo lōgè ante alios mortales pro regia
maiestate emergeret augustior, aureis & argen-
teis tunicis conspicuus per publicum uehebatur.
Hæ autem è templorum peripetasmatis, aulæis,
epomidibus & ornamentis id genus factę erant.
Necq[ue]

Neque uerò multo minus luxuriosa ueste, auro argento que interstincta, equi sui magistrum, aureis etiam annulis donatū, uestierat. Eodē splendore regina, pari luxu pedisseque incedebant. Si quando rex pro maiestate regia per publicum ad ostentationem obequitaret, argētea ephestride amiētus, sublimis uehebat. Erat hæc ea magnificētia pariter & elegātia cōcinnata, ut plicæ multifariam interstictæ essent: è quarū scissuris holosericum purpureum subducticium elucēs, atq; ebulliēs, aureis ligulis necteretur. Atq; luculētus hic ornatus, planē regius, admirabilem spectantium oculis nitorem obijciebat. Obequitāti duo iuuenes utrinq; latera claudebāt, quorum sinister ens, cuius manubrium nodis aureis, gemmis, & signis interstinctum erat: dexter, coronam regiam & bibliorum uolumen gestabat. Horū alter episcopi filius erat, qui in ultimo motu captus, his autem diebus regio cubiculo præfectus fuit. Corona ex puro & obrizo triplex, gemmis & signis mirandum in modum affabrè facta uisebatur. Addebat homini decus catena aurea, monilibus & nobilibus lapidib. uisenda. Globus aureus, orbis huius simulacrū referēs, totus aureus, aureo argenteoq; ense decussatim transfixus, in summo conuexo crucem & ipsam auream habebat, cum huiusmodi inscriptione: REX IVSTICIAE HVIVS MVNDI. Et in hoc re-

giæ magnificentiæ luxu ter singulis hebdomadis
 rex se populo in foro ostentabat. Sella ibi stabat
 sublimior, politè & affabrè parata. In hac sedenti
 Cnipperdullingus urbis præfectus unum gra-
 dum humilior, regi sinister assistebat: inde quatu-
 or illi, quos à consilijs rex legerat, ordine se cum
 eo adiungebāt. Cæterum de uxoribus, quas iam
 inde duxit, alio nobis loco memorabitur. Regū
 exemplo statim ad res magnas gerēdas animum
 adiecit. Sedentem de more in publico regio habi-
 tu, & solita magnificētia nō paulo augustiorem,
 „ accessit Tuiscoscurerius propheta: Rex Ioannes,
 „ inquit, rectum est, ut Christi euangeliū per te re-
 „ nouetur. Hæc dicit Dominus Deus: Vade & dic
 „ Regi Sionis, ut cœnam meam in cœmeterio edis
 „ primariæ instauret. Doctores uerbi mei in qua-
 „ tuor mundi plagas legētur, qui uiam iusticiæ om-
 „ nes mortales doceant, eosq; spiritu oris ad ouile
 „ meum cogāt. Cœna inter hæc iussu prophete pu-
 „ blicè indicitur. Ad hanc cōuenere promiscuè om-
 „ nes, citra ætatis aut sexus discrimē. Censa sunt ibi
 „ capita quatuor milia & ducenta. Sunt qui huic
 „ numero octingēta adijciant, quod miror: nisi in-
 „ fantes illic sint omisi. Accumbētibus triplex mis-
 „ sus fuit appositus: carnes fumo duratæ, inde re-
 „ centes, postremò assa. Potus cereuisia erat. Men-
 „ sæ inseruiuerūt Rex & Regina, cum numerosa fa-
 „ tellitum, ministrorum, pedissequarum & ancilla-
 rum

rum multitudine. Postquam autem mensa sublata fuit, rex in solio suo tunica amictus holoserica, qua ad ministrandum expeditior fuerat, sublimis confedit. Hic populo partes panis triticei distribuit, identidem iterans Christi uerba, Accipite & annūciate mortem Domini. Et, Accipite, & diuidite inter uos. Inde alij alijs diuisere cū Christiana exhortatione ad concordiam, & mutuam charitatem. In diuersum locum post hæc duo regij ministri digressi, uinum fuderunt, inculcātes identidem uerba mystica, quæ in Euangelio leguntur. Mutua porrò inter ipsos hæc erat exhortatio. Quemadmodum uinum ex multis acinis & uuis expressum est, & è multis granis panis conficitur: ita nos multi unum corpus sumus, & animus unus. Cœna sublata, carmen Deo decantauerunt, Gloria in altissimis Deo. Postremi omnium Rex, Regina, ministri, & ij qui è stationibus diurnis acciti uenerant, ad cœnam se composuerunt. Defunctus rex mysterio cœnæ, rogat uniuersam concionem, num omnes ad exequendam diuinam uoluntatem, hoc est, ad patiendum, moriendumq; pro fide, propenso animo paratoq; essent. Acclamatū est uno ore ab omnibus. Ibi tum propheta Vuarendorpius: Hæc dicit Dominus, Delige è populo meo, quos in quatuor mūdi plagas portis emittas, horrenda prodigia perpetratos: qui gentib, exteris hæc miranda inuulgēt.

„ Qui diuino mandato non obtemperauerit, mor-
 „ tem moriatur. Simul indice è sinu prolato, nomi-
 na eorum qui ad obeundas legationes destinati
 erant, publicè recitauit: inter quos ipse quoque Tui-
 scoscuerius fuit, per quem Bocolodus in regnum
 uenerat. Ibi eos monuit, ut rebus omnib. relictis,
 ad docendum euangelium cum fide proficisce-
 rentur: ne ferro, né ue incendio perterrefacti, uel
 officio deessent, aut recantarent. Viginti sex fue-
 re, qui ad has legationes destinarentur. Hos ita
 partitus est propheta, ut septem Osnabrugam,
 sex Cœsueldiam, quinque Vuarendorpiam, o-
 cto Susatum peterent. Abeuntibus singulis ad-
 numeratur uiaticum à rege aureus numus IX au-
 reorum. Idibus octob. hi è quatuor urbis portis
 à regijs ministris, quib. id negotij datum fuerat,
 diuersis itineribus deducuntur. Postquam uerò
 hi euangelistę ad portas memoratarū urbiū per-
 uenere, eas cum huiusmodi horribili ruditu sunt
 „ ingressi, (qui mos ei gēti erat:) Resipiscite, quoni-
 „ am tempus breue est, quo Pater uestri uelit mise-
 „ reri. Etenim securis ad radicem arboris admota
 „ est. Sin pacem hanc repudiaueritis, breui futu-
 „ rum est, ut funditus Pater uos sit eradicaturus.
 His ruditibus cum omnium mortaliū ora et men-
 tes in se conuocassent, magni motus exorti, per-
 culerūt ciuitates. Arripiuntur, & ad dicendā cau-
 sam in senatum adducti, pallijs solo instratis, pro-
 iectisq;

iectisq; aureis numis: Misi, inquiūt, huc sumus
à Patre, ut euangelium uobis tradamus. Id si rece
peritis, omnes facultates uestras in medium con
ferre & communes facere oportebit. Sin id face
re recusetis, testamur hoc ipso pignore Deū, uos
eius pacem aspernatos fuisse. Nunc illud tempus
uenit, de quo omnes prophetae uaticinati sunt,
quod Deus nihil præter iustitiam in terra requi
rat. Et cum rex munus suum ita præstet, ut in ter
ra iustitiam non uiolet, tum Christus regnum pa
tri per manum est traditurus. De omnibus quæ
stiones uariæ habentur: de fide suorum, uita, præ
sidijs urbis, proditiōe, cōfessio est expressa. Et do
ctrinam sanguine confirmare uoluerūt. Illud au
tem palàm affirmarunt, à Christi & Apostolorū
temporibus uerbum Dei purè non fuisse tradi
tum, nec iustitiam uiguisse. Quatuor inde extitit
se prophetas: duos ueros, Ioannem & Dauidem
Leidenses: horum posteriorē, Delphensem multi
fuisse memorant, totidem impios & falsos: Ponti
ficem Ro. & Martinū Lutherū. Et si posteriorū
collatio esset facienda, Ro. Pōtifice Lutherū mul
tis partibus pestilentiozem. Damnarunt omnes
Anabaptistas, extra suos. Interrogati, quarū scri
pturarum testimonio & fide assertions suas &
facinus tueri uellent, quod bonos uiros fortunis
suis expulissent, & illas unà cum liberis & uxori
bus eorū inuasissent, cum nihil proximi appete
re li

re liceat. respōderunt, Christum dixisse: Faciē cœli dñi iudicare nostis, signa autem temporum non potestis: Item: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. In urbe trecenta aureorū milia in uasis, præter alia supellectilia, seposita esse: lectos in urbe esse annonæ præfectos, qui cum ethnicis negotiarentur, & commercia exercerent. Vulgo uiris quinas esse uxores, pluribus senas, nonnullis septenas & octonas. His legem præscriptam, tamdiu cum singulis consuescere, dum uterū gestent. Deinde fas iusq; esse, ex omni numero aliam deligere, quamcunque uellent. Puellas supra duodecimum ætatis annum statim amare. Ne fas, uxorū aliquā sociam thori distorto uultu obtueri: capitale enim id, quemadmodum & illud, si qua adulteriū traducatur, aut eo nomine in famis sit. Aniculas, et quæ cōiugio inutiles essent, tutores legere, à quibus uitæ ac cultus necessaria suppeditarentur. Oppidanos templa & fana diuorum immortalium demoliri, quæ peculiari nomine ipsi forum Baalis, & Romanarum nundinationum emporia appellarent. Ad octo hominum milia Monasterij censerī posse. Regiū iussu fuisse, ne hi xxvi euangelistæ infortuniū suum prophetis Monasteriensibus, sed Susatenorū, imputarent. Regem magnam armatorum uim indies ex Hollādia & Phrysia expectare, quorū robore instructus orbem Christianū debellaturus esset,
 omnem

omnem magistratum extingueret, qui iusticiam non exerceret. Monasterienses nullam prouocationem ad Cæsarem agnoscere. Asseruerunt & illud, citra operam prophetarum nullam scripturam posse intelligi. Inter hos nemo extitit, qui uenia concessa resipiscere uoluerit. Cōfessio autem eorum, qui Susatum missi, & in uincula ducti erant, hæc fuit, expressa tormentis de urbis statu. Ciues inter se extra cōuenarum plebem, seditio nibus agitari. Hanc autem ex Phrisijs & Hollandis conflata esse. Templum D. Iacobi molito frumento ad cocturam cereuisiarum, plenū: multa modiorum siliginis milia in primorum urbis granarijs adhuc condita. Tantum hordei suppetere, quantum in biennium sat futurum esset. Laridi magnum numerum, sed salis parum, minus butyri, quatuordecim, aut ad summum quindecim uasa. Tres munitiones forma rotundas aduersus uim in urbe oppidanos moliri: unam ad portam Horstnam, aliam ad D. Mauritij, tertiā ad Iudefeldensem. Bis mille ducentos bellicosos uiros censos esse: secuplo plures foeminas. Noctes & dies quingentos in moenibus excubias agitare: uices tertio quoque die in orbem redire. Ab hoc onere regem & regia officia libera esse. Pulueris tormentarij uasa LXX. Regi stare, se memorato Phrisiorum & Hollandorum robore auctū, munitiōnem, quæ Coesveldiam spectat, breui expugnare,

gnare, & à fundamentis euersam solo adæquare. Porrò autem lanij cuiusdã inter captiuos, cõfessio hæc fuit excepta scripto. Ex oraculo cuiusdam prophetarum, regem Sionis Monasterij breui orbi imperaturum. Bernhardum Cnipperdullingum in solio regio nuper sedisse, & clara uoce corã multitudine exclamasse, mori se uelle, ac uitę restitui. Fore ut nunc demum cæcis oculi aperirentur. Se Osnabrugam missos, ad euangelium concionandum: ac nisi ab iniusticia mature respiscerent, fore ut ueluti olim Sodoma & Gomorra tollerentur. Ex Osnabruga Heruerdã se petituros fuisse, ut & illic euãgeliũ tradidissent. Regem dixisse, se huc in regem à Deo coaptatum, ut ad impietatem ferro uindicandam, et nõ credentes supplicio extremo humanorum afficiendos, orbem peragraret. Ante Cal. Nouemb. aut ad summum Cal. Mai. omnia episcopi præsidia à Deo uastatũ iri: urbem nulla opera humana obsidione solutum iri. Huius uaticiniũ authorem Ioannem Vuarendorpium fuisse, qui Susatũ profectus erat. Omnia quæ is de obsidione urbis, de oppugnationis euẽtu suis denũciarat, reuera euenisse. Ieiuniũ tridui et supplicationes in eum diem publicè indictas fuisse. Regi quatuor uxores fuisse, & nuper admodũ quintã accessisse. Interrogatus, quo habitu & cõsilio rex se aduersus Imp. & Principes in sua expeditione gereret: respõdit, ijs illum

illum parfurū, qui se ad ipsius æquitatē & iusticiā accōmodarent. Reliquos omnes nullo discrimine sublaturum. Propheta urbe excedentibus interminatus fuerat, ne carceres ingressuri, aduersarum rerum populares certiores facerēt, ne angusto perculsoꝝ animo essent, sed rem omnē ad prophetas Susatenos perscriberent. Cum res secundæ forent, regem se ad expeditionem armaturū. Hæc ferè confessio fuit Anabaptistarum, qui ad inuulgandum euangeliū in hæc oppida à rege missi fuerāt. Horum partim à magistratibus, partim ab episcopo, cui uiui in potestatem traditi erant, ferro perierunt. Vnus inter hos erat Hēricus Hiluersum Goiolandus, qui cum alijs episcopo traditus fuerat. Cum hoc episcopus quædam consilia secretò transigit, & ab eo ille mox dimittitur. Erant autem hæc; ut in urbē reuersus, histrionem, hoc est, simulatorē dissimulatoremq; artificē insignem ageret, singula urbis, regia consilia, opportuna loca, tempora, occasiones sedulò exploraret. Cætera in occulto fuerunt. Dimissus Monasterium, auersis itineribus rursus diuertit. Ad regem admittus rogatur, quid rei sit, quòd amissis omnibus fratribus, unus incolumis domū reuenteretur, quod sciret capitale esse? Non sine Deo, inquit, euasi prodigiose. Nam ut postridiè ad eadem destinatus in custodia publica sedebā, ductu angeli inde erupit; iussusq; sum domū redire cū hu-

iufmodi mandato, ut regi nunciarem, tres opulē-
 tas urbes nobis à Deo datas, Amftelredamū, Da-
 uentriam, & Vucfaliam. Has autem fub noftrum
 ius breui uenturas, fi eò prophete mittantur. Læ-
 tus rex re noua, nuncium in familiam recepit, do-
 nauitq; eum annulo aureo et uaria ueste, qualem
 domestici quinquaginta numero gerebant. Ve-
 ftis erat difcolor, partim graminea, partim cinerī-
 cia. Albus galerus capitibus, annulus aureus fin-
 gulis in digitis erat. Hunc ornatum regius orator
 ita interpretabatur, ut color cinericius mortifica-
 tionē carnis & peccati, gramineus uerò nouum
 hominem ex Deo renatū signaret, qui odor gra-
 tus Deo factus effet, perinde ut herbæ odoriferæ
 fragrantia amabili naribus adblandiuntur: annu-
 lus charitatem aduerfus proximum perpetuā &
 indiffolubilem præ fe ferret, ut ille citra principi-
 um & finem in fe rediret. Rex plaufibili nūcio in
 fpem magni imperij erectus, confestim Iacobum
 Campenfem Amftelredamum mittit, quem eius
 urbis epifcopum effe iufsit. Huic comitem adiu-
 xit Ioannē Matthiam Middelburgenfem. Paulo
 antè quàm hæc gererent, Antonius Lalingus Co.
 Hochstratanus in Hollandiã uenit. Harlemlam,
 Leidam, & Delphos ingreffus, ciuitatū conuentū
 habuit, ad Id. Septem. Hic in confilium retulit, de
 tollendis Anabaptiftis, & eruendo sacramenta-
 riorum genere. Simul & memoratarum urbium

Cofs. uiderent, ne quid detrimenti eorum Respub. caperent. Inde digressus, Cal. Octob. Amstel redamum uenit, res ciuitatis inspecturus. Postridie ad se aduocari iubet Hermannum Iacobum prætorem, Cornelium Benigium, & Albertum, Cofs. Nicolaum Hilbrandum, Cornelium Dobbesen, Nicolaum Heinum, Iodocum Buyc, tribunos. Hos uiginti quinque, criminib. propositis grauius negligentiae accusauit, simul quod in puniendo animaduertendoque nimis remissi, atque animo ociosi fuissent. Culpa eorum fieri, quod malum exortum indies latius serperet. Criminum obiectorum partim refutarunt, de alijs se purgarunt. Quinto Non. cogitur senatus, & consulitur de Respub. Quart. Non. habetur iterum senatus in hospitio Com. Hochst. Et quia prætor se prætura abdicauerat, quaesitus est in frequenti senatu alius. Proponitur, num quis in senatu hæreseos suspectus esset: num accurate excubiæ in muris & turribus haberentur: num singulis annis accepta & expensa fideliter referretur. Nonis Octob. à quaestore rerum capitalium duo ciues gentis Anabaptisticae arrepti in carcerem ducuntur. Oritur hinc rumor constans, sed incerto authore sparsus, sequenti nocte ducentos arripiendos, qui ex urbe Hagam portarentur ad caedem. Hac de causa orto motu, multi mortales nocte circa palatium se tenuerunt. Sexto Idu. uigiliæ nocturnæ Iodoco Bu-

yc, & Ioanni Holelsoet, ut ciuitatis principibus, decernuntur. Hi ex sodalitiis sagittariorum tres sibi manipulos adiunxerunt: indignati tantam ciuium uim sub noctem in forum confluere, quibus nullæ excubiæ indictæ essent. Tenebat deliberatio, ferro ne in eos grassarētur, et toto foro disturbarent, an quictos se continerent. Vicit Iodoci Buyc & Ioannis Holesloti sanum consilium. Ille ascitis quatuor ex omni manipulorum numero, in forum progressus, rogat quo cōsilio, quid uel uolentes, præter morem huc se colligerent, continerentque totam noctem & ederent causas: fore ut mos ipsis gereretur, si æqui aliquid postularent. Concursum hunc ad magnos in urbe motus spectare magis, quàm ad concordiam. Respondent, se non ad concitandos motus, aut res nouas molendas huc conuenisse. Sed quando & ipsi ciues essent, ut illi ipsi, qui in stationibus nocturnis excubiæ agerent, nec fraudi, nec iniuriæ sibi esse debere, quod pro cōmuni salute ipsi quoque excubarēt. Interim & aliam se prætexere causam, contra iudiciorum formas noctu insontes, dormientes arripere nolle. Ad ea Iodocus Buyc, domum quisque suam cubitum inde discederet: interponere suam priuatim fidem, quam illi publica non minorem ducebāt, id non futurum. Quod si quis in eorum cuiusquam ædes ad iniuriam faciendam uim meditaretur, se suamque salutem pignori oppositurum,

cum

cum eo sagittariorum sodalities, qui ea nocte sub suis auspicijs stationes circa curiam agerēt. Duodecima noctis hora erat, cū ē palatio domos quisque suas digrederētur. Hochstratanus nocturna trepidatione ciuium perterrefactus, circa hospitium satellitibus ad custodiam biduum dispositis, Hagam, nihil diutius ibi moratus, inde se abripuit. Pridie Cal. Ianu. ciuis anabaptista ferro absumptus est: alius, qui in senatum uocatus, fugit, in perpetuum exul factus. Fœmina item eodem die demersa est. Hanc sementem id temporis in clarissima urbe fecerat Iacobus Campensis, ex quo Monasterio egressus, Amstelredamum uenit. Latuit ille hic cum suo comite menses sex, & plus eo: traxeruntq; suis sutelis & blando uerborum lenocinio magnum hominum numerum in suam hæresim, id quod tragica planè catastrophe postea arguit, cum huc eorum consilia seditiosa tenderent, ut urbem calamitoso tumultu, bonis omnibus cæsis, aut pulsis, in suam ditionem redigerent. Inter hæc Monasteriensis & Osnabrugensis episcopum Vuarendorpum recipiunt, quòd is populus Monasteriensium religionē approbassent, traditis in potestatem prophetis nuper Monasteriū eò profectis, cum trib. ciuibus, qui mox paulò ferro absumpti sunt. Iacobus Campensis interea nō segniter desudauit Amstelredami, habēdo cœtus nocturnos, agitādo secreta colloquia.

loquia. Alij alios sollicitare, inuicem in spem nouandarum rerum erigere, uel obstante episcopo, ac frustra reclamante, ne ad res nouas per tumultum consurgerent. Monasteriensiu res interim lubricè se habebant. Rex Bocoldus operam uxoribus, effœminatus homo, dedit. Duxerat uiduã Ioannis Matthiæ, cui persuaserat à Deo in Reginam uocatam. Ad hãc decẽ alias iuuenculas ciues in uxores adsciuit. Quib. tres ante susceptum ductas, adiunxit. Harum œconomiam ita cõstituit, ut una regina omnibus alijs splendore, dignitate, mundo muliebri longè antecelleret. Hęc auream coronam gestabat, aureum item torquẽ, qui à collo dependebat: & uestiũ mundicies auratarũ, formam reddebat maiestate cõspiciuam. Ceterę uxores populari cultu à ciuibus, et cõsuetu ornatu antequam regi nuberent, nihil uariabant. Cum regina in eadem regia, in una mensa cibum capiebãt. Ab ædibus regis separatam regiam enim habebat. Huic suum item erat satellitiũ, præter pedisse quas, & ancillarum turbam. Per hos dies rex concionatores, quos propheta Tuiscoscurerius se sua functione abdicare iusserat, pristino muneri restituit, opinor, ut ea beneuolẽtia regi obnoxij (quia cæteris plus aliquanto sapere uidebantur) multitudinem uxoribus ipsi sua authoritate approbarent. Iam inde in omnem licentiã ducendi dissoluti ruere cœperunt. Pleriq; quinas, nonnulli se-

nas,

nas, multi quaternas sibi adiunxerunt. Nemo una contenta fuit: neq; cuiquam, extra effœtas & uiris immaturas, continenti esse licuit. Fœmina Amstelredamensis in urbe erat, (nomen Aleidæ Lysting fuisse accepi) quæ domi marito opibus præpotenti relicto, Monasteriensium res paulo ante ultimū motū fuerat sequuta: ubi Anabaptistarū sacris initiata, nullo inde patrię, nullo mariti desiderio capta fuit. Nulli hæc ad id tēporis usq; nupserat, sterilitatis prætextu. Sed cum diutius hoc multitudinē ludificari non posset, ad ultimū restitans Phrisio cuidā Petro Simoni nubere coacta fuit. His ipsis diebus fama Monasterium adfertur, per Hollandiam & proximam Phrisiā Anabaptistarum cohortes palantes diuagari, quæ ad ferendas suppetias regi Sionis se instruerēt. Omnium animis, sed regis maximè, uno rumore ad spem secundarum rerum erectis, mittitur exemplò eò cū magno auri pondere Ioannes Gelēsis, & cum eo tres Phrisij nominis, alij. Erat Gelēsis in re militari egregiè exercitatus, & qui in bellis ordines etiam ductarat. Hunc rex cohortib. illis ducem præfecit. Mandat identidem abeunti, ut illis, suis uerbis dicat, quo ad expeditionē lubentiores essent, Patrem per prophetam Henricum Hiluersum, Regi & populo suo Sionis sub ius & imperium tres potentissimas urbes, Amstelredamum, Dauentriam & Vuesaliam promississe: se

g missu.

missurum. Accessum modò maturarent, & annona
nam quantam possent, conueherent. Urbem ha-
bere ita munitam, ut nullius hostis quãuis poten-
tis uim formidarent. Mandat huic sedulò, ut ue-
lut alter Mosche eam hominum multitudinẽ fi-
deliter Monasterium traducat. XII Calendas Ia-
nuar, urbe excessit, quo tempore cõmeatus et re-
rum omnium annona oppidanis cõepit deficere.
Ob eam caussam dimensum in cõenas & prandia
singula pondere singulis & mensura decretum,
iam tum indies minuebatur. Ad eum usq; diem
bis quotidie ad accumbendum publicè circa por-
tas, ubi popinæ & triclinia instrata erant, cõueni-
re prandiorum & cõenarum horis soliti fuerant.
Nunc uerò deinceps semel ad sumendum cibum
potũq; & quidem frugaliter ac sordidè, cũ ad fe-
ces peruentũ esset, quotidie conueniebatur. Cre-
scente indies magis atq; magis fame, cum perpe-
tuum ieiunium, non uoluntarium mehercle, in
urbe esset, duo è regia familia adolescentes erant,
quibus stabat quocunque letho potius, quàm fa-
me confici. Nacti hi opportuna omnia, fugã capel-
sunt. Hac comperta, rex missis ad persequendum
satellitibus, fugitiuos, nondum in pacatũ elapsos,
à fuga in urbem retraxit. De ijs sumpta pœna est:
ipse supplicij exactor fuit. Vxorū regiarũ una,
cuius Monasteriensis, iurgium in regia aduersus
unam aliquam thori sociam mouerat, quòd ad a-
liarum

liarum ingenium se accommodare noluiſſet. Hanc
 rex publicè ſua manu percuffit, nullo iudicio dā-
 natam: tyrannidem hoc prætextu ita palliabat,
 fatis eſſe debere populo, ſi Rex cauſam ſuam, &
 uiri conſultores, Deo probare uellent. Ex-
 pectabatur indies publico deſiderio Ioannes Ge-
 lenſis, ſpe ſoluendæ obſidionis, ſimul & leuandæ
 famis. Sed cum iſ ſpe diutius abeſſet, neq; cohör-
 tes ullæ mitterentur, rex ſe ab homine deluſum,
 amiſſa etiam pecunia, ratus, aliud cœpit conſiliū.
 Henricum Hiluerſum prophetam, quem fidum
 ſibi ob creditam fatorum præſcientiam arbitra-
 tur, multo auro onerat, ut in Phriſiam & Hollan-
 diam profectus, copias conſcribat. Additur huic
 comes Ioannes Nottelus. Aberant à præſidio epi-
 ſcopi, ad coniectum telis: ibi Henricus deſerto co-
 mite, auro onuſtus, iter ad epiſcopum auertit, a-
 pud quem iam inde manſit. Nottelus Dauentri-
 am uenit: ubi haud diu commoratus, Monaste-
 rium ad regem ſe recepit. Ad hunc admiſſus,
 caſum ſuum, & comitis transfugæ ludibrium ex-
 poſuit. Tum demū tota ciuitas timere, ſpem om-
 nem ſalutis abiicere, fatale exitium præuidere, cū
 à prophetis proderentur, & ab ijs deſtitueren-
 tur, quorum uaticinijs ab initio res ſuæ ſtetif-
 ſent. Henricus paucis poſt diebus ex arce literas
 ad Monasterienſes dedit, in hæc uerba: Neq; abs-
 re, neque à Chriſtiano homine alienum uobis ui-

deatur, ciues, quod per speciē conscribendi exercitus, accepta in eum usum pecunia urbe digressus, ad episcopum transfugi: uestra dementia & errore meo intellecto, oblatam à Deo fugæ occasionem, quam iamdudum meditatus fui, læto animo arripui. Etenim quis uir bonus, quis sanus & dextre mentis, in ea republica uiuere & cenferi cupiat, in qua nihil sani geratur: in qua nulla cura sit: in qua quiuis subulcus & equiso, si uelit, propheta habeatur, in qua ad scurræ unius perditæ audaciæ ius, qui impijs artibus in regnum uenit, infoeliciter uiuatur: ubi nebulonum somnia & inepta commenta pro uaticinijs recipiuntur: Quæ uita ibi expetenda est, ubi non humano, sed pecudum more, nulla neque legis diuinæ regula uiuitur, neq; homines naturæ ductu regantur: sed omnia, quò quò te uertas, pecuinis libidinibus feruent: Si quis exoriatur, qui facta dictaq; cum scriptura pugnantia uelit refutare, arreptus ad supplicium trahitur. Manifestam impietatem, quouis paganismo foediorem, auersari, supplicium plusquam Phalaricum est. Mitto horrendos errores hic recensere, & hæreses sectæ abominandæ, quas nemo fanatici spiritus præstigijs effasci-
 » natus queat perspicere. At mēs numine illustra-
 » ta, pseudoprophetarum fucos, præstigias, ma-
 » lasq; artes despicit & ludit. Ioannes Matthias (cuius disciplina, quamuis uituperanda, tolerabilior
 tamen

tamen fuit) primùm uiam ad exitium uobis
 strauit: inde Bocolus, homo stolidus, & ple-
 nus amentiaë, uidentes & scientes, ludibrijs su-
 is fretus, pseudoprophetarum opera succeturia-
 ta, uos funditus deleuit. Sapere autem nuper cœ-
 pistis, sed ô serò, cum aliquanta bonorum pars,
 ad uindicandos hominis furiosi perditos cōa-
 tus, de recipiendo in urbē Principe, refractis por-
 tis, occulta coniuratione teneret. Tum aut sapiuis-
 se conuenerat, cum simulato hominis amentis fu-
 rori crederetis: cum fabri aurarij uerbis ex cōposi-
 to confutis, de eo in regem recipiendo fidem ha-
 beretis. Quando (per Deum immortalē) ipse, aut
 eorum aliquis, qui se afflatos iactitarunt, quid de-
 nunciarunt, quod uel foeliciter, imò quod ita eue-
 nerit? Ego equidem, fateor, cum è uinculis Mo-
 nasterium, unus è uiginti sex, meis artibus à clade
 superstes (quippe qui pridem meliorem mētē
 indueram) non prodigio aliquo, uti tum uobis
 multo callidior, publicè persuasi, reuersus essem:
 libuit uel ob id intra muros communes aliquan-
 diu iam inde uersari, ut consilia, mores, disciplinæ
 reliquum, exitum insanie uestræ propius intro-
 spicerem. Et quo prudenter hoc meum cōsilium
 tegetur, persuasi per omnia uerisimiliter appa-
 ritionem, uisum, & numinis oraculum, de tribus
 clarissimis urbibus ad uos defecturis. Vanus Bo-
 colus uates ab initio fuit, et impostor sceleratus,

cuius omnia consilia huc conferuntur, ut uos occæcatos, intra muros, ut feras in cauea conclusos teneat, socios furoris & perditionis sui ad supplicium seruet: id quod, ô dii immortales, metuo, ne breue sit futurum. Lectis his literis, murmur ortum magis est, quàm aperta presentis calamitatis infectatio. Expendebant, quibus artificibus & artibus huc miseriarum emerfissent: ut prophetarum uulgus, quiduis potius quàm entheum, capitum suorum commenta uana ad populum referre ausum fuisset. Huc accedebat fames, huc nulla inedia uel minuendæ, uel sustollendæ spes, aut expectatio. Et in his animorum angustijs, tyrannide à rebus nouandis compescebantur. Fit tamē diuersis urbis regionibus trepidatio: ciues maximè se colligere, conglomerare capite, queri, nec remedium, nisi ex improviso Deus aliquis appareret, reb. desperatis ullo consilio humano prospicere. Rex in ipso statim motu, trepido nuncio excitus, in publicum prouolat, ac populo tumultuose tota urbe in concionē aduocato, ibi inquit. Nunquam in animum induxissim meum, ô ciues, nouo baptismo renati, uos adeò ad omnem auram mobiles, laborum item periculorumque impatiētes futuros fuisse, qui seueritatem, & cum ea constantiam coniunctam, in natura communis uitæ semper estis polliciti: sed Pauli exemplum sectaturos, qui uarijs casibus iactatus, qui que fame, nuditate, frigoris æ-

stusque

stusq; incommodis uariè exercitatus, tandē prospexit terrā, et ad ultimum salutis portum tenuit. Exemplū nō est fabulosum, sed illius, quem post Christum sectari iubemur. Est enim Christianæ tolerantiaē exemplū, quod ceu speculum obtueri debemus. Etenim qui propter iusticiam quocunq; letho oppetere recuset, is, qui in nostra ecclesia censeatur, & nomen habeat, indignus est. Quoties consentientibus uocibus, concordibus animis acclamastis, mortem pro iusticia uelle mori? mortem uitæ antepone? & si libera in pacatum abeundi potestas concederetur, mortem uitæ anteposituros? Ecquæ hæc est inconstantia? quæ animorū leuitas? Si in priori communi mortaliū omniū, quos præ nobis impios ducimus, sermento permanere fuisset sententia, diligens præparatio consilio fuerat adhibenda, antequam anabaptisticam religionē suscepissetis. Nunc uerò ubi nostris sacris estis initiati, quis furor mētes uestras demētat? Non, inquit Christus, me dignus est, qui iniecta manu aratro, respiciat. Vos id ne facitis, an non, lippis & tonsoribus pronum iudicium est. At canina fames, quæ uis intolerāda est, urget, ut semel mori optabilius foret, quàm ea singulis horis strangulari. Nō est, o ciues, salus in homine ponenda, sed salutis extrema & sacra, ut dici solet, ancora in Deo figenda, qui nostrum scutum est, paratus pro nobis altum in utramuis auren-

rem

rem sublatis pedibus stertentibus dimicare, ob-
sidione liberare, bulimiam temporis momēto co-
pia omnium rerum commutare. Nonne is Iudai-
cam gentem in uastis solitudinibus pane cœlesti
& coturnicibus prodigiose pauit? Veniat in men-
tem Samaria, subeat Betulia, memineritis Hiero-
soly morum. Hę urbes cum & uaccina fame & ar-
cta obsidione diu à potentissimis hostibus preme-
rentur, à Deo, cuius auxilium in rebus infestis &
angustis implorabant, liberatę fuerunt. Enimue-
rò, sic mihi ab initio semper persuasum habui, sed
ne iam quidem ab ea fiducia deficio, nunquam Pa-
trem commissurum, ut inedia quis conficiatur.
Sinon fert uolucrum fame confici, at quanto fide-
lius nostri curam geret? Scio, ciues, nō uestro cō-
silio, sed impuri spiritus impulsu in hęc uos exter-
nationem adductos. Ille enim, ut ex D. Petri do-
ctrina accepistis, ut leo rugiēs circumuagatur, ut
uos hauriat. Ille discipulum suum Henricum Hil-
uersum, malum ouū mali corui, ex propheta trās-
fugam factum excitauit, ut uos à Christiana iusti-
cia in paganismum retrahat. Hunc ego in familiā
meam ascitum, meritò semper suspectū habui, ne
aliquando uulpinā leonina pelle cōmutaret. Va-
nitas hominis, & impia scripta nihil uos terreant.
Vanus propheta fuit, neq; unquam fatidico spiri-
tu agitatus, quicquam dixit, quod euentus postea
coarguerit. Habemus in Hollandia, habemus
in

in proxima Phrisia socias copias, à quibus (nisi diuina mens me fallit) frumenti magno numero, & annonæ omne genus copiam, expugnatis hostis munitionibus breui adiuuabimur. Hæc & his similia multa blandimenta dando, amentem hominē facile elusit. Per hos dies Philippus Lantgrauius Hafsiaë legatum concionatorem suum Brictium, ad regem & populum, statum ciuitatis maximè inspecturum, cum literis misit. Harū autem hic fermè tenor fuit. Laudare se populum Monasteriensem, quòd mutato ueteris religionis statu, euangelium concionarentur. Sed cum uaria passim, eaq̃ uix credibilia spargerentur, cupere se doctrinæ eorū per suas legationes certiores fieri. Se quoq̃ uerbū Dei profiteri: uelle laborantibus præsidia aduersus hostes mittere, si doctrina eorum pura, sana, ac scripturæ consentanea foret. Pro in scripto fidei suæ confessionem in lucem ederent, ut dñi dicare de ea doctis, qui recto spiritu agerentur, candidè liceret. Rex legato nihil respōdit. Mirantibus uniuersis, cur tantum Principē ne uerbo quidem dignaretur, multo magis publicè auctus est metus. Neq̃ uerò defuit regi, ad depellendam facti turpitudinem, ex tēpore excogitatum commentum. Consilium, inquit, Lantgrauij non est sanum. Misit enim huc legationes suas, ut speciosis uerbis, explorato urbis statu, nos

h fallat,

fallat, & urbe potiatur. Nullus inde propè
 fuit dies, quo in forum non prodiret, credo pu-
 blicum luctū maiestatis suæ ostentatione lenitu-
 rus. Sella ibi stabat (ut à nobis dictū est) in qua
 holosericus confedit, & coronatus, torque au-
 reo ab humero transuersum sub axillas utrinq̃
 porrecto, unde globus aureus, orbis huius ima-
 ginem repræsentans dependebat. In dextra sce-
 ptrum aureum erat. Adstabant utrinq̃ duo a-
 dolescentes impuberes, cœruleis amicti, quo-
 rum manicis orbis figura aurato filo intexta eni-
 tebat. Horum dexter, noui testamenti uolumē,
 sinister gladium gerebat. Mysteriū populo cir-
 cumfuso in spectaculi modum regius orator in-
 terpretabat. Euangeliū tēpus gratiæ signare. Re-
 sipiscere etiamnum ac euangelium suscipere uo-
 lentibus, misericordiam patēre: perdurantibus
 in errore, fenestram ad eam præclusam, & gladi-
 um imminere. Exacto mense, gladius in dextrū
 latus translatus fuit: quo significare uoluit, satis
 diu euangeliū gloriā uiguisse: eos iam inde ferro
 perituros, qui illud hæcenus repudiassent. Inci-
 derunt hæc in annum trigessimū quintum, ne-
 que spes neque expectatio redditus Gelensis in
 urbem promitti uidebatur. Decimo Cal. Fe-
 brua. Anabaptistarum per Hollandiam consul-
 tatio tenuit, ad Leidam nocte incendio uastan-
 dam: quare in ea urbe magni motus fuere exor-

1535

ti. Coniuratio indicio detecta, à Prefecto arcis Vuordenæ ad senatum Leidensem, ea uespera trepidè clausis iam portis transcripta fuit, cum sequenti nocte multis simul locis incēdium exoriretur. Cogitur tumultuose per consules populus. Exploratis ædibus tota urbe, tandem oppressa domus, in quam coniurati conuenerant. Hanc obsederunt. Manè se dediderunt. Capti quindecim uirilis stirpis, quinque fœminæ. Illi post paulo ferro cęduntur, hæ in profluēti aqua demerguntur. Paulo sub hæc, tertio Id. Febru. memorabile quiddam Anabaptistæ Amstelredami designarunt. In uico Salinario Ioannes Sibertus habitabat, pannicida. Aberat is per hos dies procul à domo in oriētalib. urbibus, ubi negotiabat. Huc septē uiri et quinque fœminę cōuenērāt: inter quos unus, cui Theodorito sartori nomen erat, se prophetā dixerat. Manè paulo post tertiā horā, in secretiori ædiū parte pronū se in terram ad orandum propheta in cōspectu omnium porrexit. Dum orat, tantus omnibus horror incessit, ut locus ipsis moueri, & omnia tremere uiderentur. Postquam precādi finem fecit: Deum, inquit cuidam, in maiestate sua uidi, et cum eo sum colloquutus. Raptus fui in cœlum, inde traductus ad inferos, omnia lustravi: adest magnus extremi iudicij dies. Et tu in omne æuum maledictus es, indignus qui ad infe-

ros descendas, in abyssum barathri demergeris. Ibi minister ille: Pater qui coelos inhabitas, mei miserere, mihi sis propitius. Tum propheta: Pater tui misertus est, & in filium iam recepit, atque admisa tibi omnia tua condonauit. Paulo post, eodem rursus conuenere. Et ex quinque foeminis aliquot, relictis in thoro maritis, huc se se iterum contulerunt. Quatuor horis docendo & precando absumptis, propheta galeam capiti detractam, & thoracem ferreum exutum, enses & alia bellica instrumenta excussa, in ignem coniecit. His spoliatus, totus stetit nudus, ut non esset quo ea quae ab oculis hominum sunt remouenda, & natura regi haberiq; occulta uoluit, conderentur. Mandat sub hac imperiose sex ceteris, ut suo exemplo se totos exuant. Paruerunt iussui. Inde & foeminae uirorum exemplum secute, ad eum omnem uestitum posuerunt, ut non esset funiculus reliquus, quo capitis comas substringerent, nulla naturali uerecundia ductae. Sic enim censuerat propheta, uniuersum id quod est terra natum factumq; esset, in ignem conijci oportere, holocaustum Deo id futurum arbitratus. Grauis dirusq; foetor uestium igne correptarum, totam iam domum ita oppleuerat, ut mulier domus hospita, quae harum rerum ignara omnium erat, eo experrecta, lecto exiliret, focos exploratura, ecquod incendium usquam esset.

set. In tabulatum fursum progressa, nudos undecim promiscuos ibi offendit, Cui illicò pro imperio mandat, ut & ipsa ad præscriptum se ostenderet. Obtemperauit nulla mora, uestes in focum super aceruum aliarum cumulauit. Ita nudatis duodecim, nondum liquebat, quid rerum inceptarent. Ibi omnibus imperat propheta, ut currendo clamandoq; se imitarētur. Mox in publicum domo egressi, horribili clamore per urbem fursum deorsum dimidiatam peruagantur. Clamor consentiens omnium hic erat: Væ uæ uæ, diuina uindicta, diuina uindicta, diuina uindicta. Nunquam in uita mortalium mugitus horrendior fuit auditus, nec existimabant horribiliorem ullo æuo exaudiri posse. Ciues armati in publicum profiliunt, & forum inuadunt, rati ab hostibus urbem captam fuisse. Capti omnes in uincula ducuntur, extra unam mulierem. Hæc quò fuerit delapsa, inter nullos constare uideo. In curia dum nudi sedent, nulla uerecundia tacti, uestitum oblatum reiecerunt: tegi pertinaciter recusantes, se nudam ueritatem esse dictitarunt. Incendij domestici iam dirus factor ad uicinos peruenerat. Et fores ita clausæ erant, ut eas refringere non ualuerint. Sera ad postremum bombardæ discussa, offendunt incendium stramentis pastum, uestibus, armis, duab. lancibus carniū plenīs superimpositis oppres-

sum fuisse. Coguntur sagittariorum sodalitia, in forum ut adsint in armis. Explorantur multorum aedes, nonnulli capiuntur. Aliqui culpæ expertes, dimittuntur. Eo die nullę sunt auditę horę. Clausa diuorum templa, clausas urbis portastenerunt. Bis tantū raptim apertę, ac statim rursus clausę fuerūt. Decimo Cal. Mart. mille ex Hannonia circa nouum aggerem appulerunt, qui Anabaptistarum doctrinam tuebantur. Ad hos uenit D. Gerardus Assendelphius, & Pręfectus rerum capitalium per Hollandiã: quorum prudentia & consilio effectum fuit, ut retro rursus, unde uenerant, abierint. Aliquot ibi aedes disijciuntur, quas suspectas habuerūt, ut sempiternum rei monumentū. Quinto Cal. Mart. septē uiri, quos nudos discurrissę retulimus, percutiuntur. Horum uariis in supplicio extremo humanorum clamor fuit. hic, Laudate semper dominum: ille, Vindica sanguinē tuorū: alius, Aperite oculos: quartus, Vē. Pridie, non. Martias eiusdem gentis alij nouem percutiuntur. Et tot cędibus per totam Hollandiam, plebs pertinax et obstinata nōdum euięta, magis magisq; erroribus induruerunt. Tertio Cal. Apriles, tumultuatum est in Phrisia. Ad Bolsuerdam ad arma ab Anabaptistis concursus est. Inuaserūt cœnobium, quod Vetus monasterium appellatum fuit, ad ponenda castra. Promiscua hominum

num turba, numero trecenti fuerunt, qui facinus inceptorunt: pulsus monachis, omnia interiora uastant. Contemptis regni principibus & magistratu, quantum rerum fuit, suae ditionis fecerunt. Aedis sacrae omnia demoliuntur. Eucharistiam pedibus, humi per ignominiam illisam, proculcare: addere, En deum impiorum. Multas id genus blasphemias eblaterantes, sacra omnia prophanarunt. Erat ea tempestate Phrisiae praefectus Georgius Schekius, uir praeter alias egregias uirtutes, militari gloria clarus: charus ob id, acceptusque Carolo Imp. Caeterum ubi hic accepit perniciosos Anabaptistarum conatus & motum, postridie celeriter ex urbibus & agris, contractis copijs, eos, priusquam colluuie noua augetur, castris positus obsedit. Aduocatis statim in colloquium, admissorum ueniam offert, si armis positae domos quisque suas discederet. Exteris fidem publicam per Phrisiam in patriam emigrandi concessit, extra decem, quos suae potestatis et arbitrij esse uoluit. Ad ea illi Consilium & sententiam omnibus unam stare, unam uiuere & mori uelle. Simul tormento Praefecti satellitem, qui ad corporis custodiam, eius latus clauserat, tranjciunt. Phrisij ea barbarie ferociore facti, coenobium arctissima obsidione cingunt, ne quis aliqua euaderet. Admoti sunt extemplo sex grauioris generis serpentarij, & duo non paulo ma
iora

iora tormenta. His cœnobium quatiant, oppugnantq; cum omni robore. Phrisij quater non sine clade ad receptum pelluntur. Septimo Id. April. multis simul locis Schœkius tanta uirtute intra angustias clausos adoritur, ut breui momēto, pulsus Anabaptistis in cellas & specus subterraneos, cum suis, omnia interiora occuparit, cellasq; penuarias refrerit. Perierūt hic omnes qui cœnobium occuparant, partim tormentorum iactibus, partim ruinis oppressi, partim cōfossi, extra sexaginta duos uiros, & fœminas septuaginta cum liberis, qui Leuerdiam missi fuerunt. De his aliquot quæstiones sunt habitæ. Ex Schenkianis centum sunt desiderati. De multis captiuorum sumptum paulo pōst est supplicium. Reliqui dimittuntur, quibus parū callidis uerba data fuerant. Per eos ipsos dies, duo Anabaptistæ gladio Dauentriæ feriunt. Monasteriensibus interea circa Cal. April. canina fames in tantum creuit, ut panis inopia, oleribus, radicibus herbarum, pampinis postea, & fructibus fruticibusq; id genus, quos terra fido sinu effundit, uescerētur. Hac bulimia multi mortales adacti, noctu è muris in pacatum euasere. Et in hoc deplorato rerum statu nequaquam segniter Ioannes Gelenis absens regium iussum exequatur. Quum autem omnia longè alio habitu offendisset, quàm Monasterio discedēs acciperat,

perat, animo res nouas agitare cœpit. Nā post-
quā in Phrisiā aduenit, atq; inde in Hollandiam,
nullas copias offendit: peruersa sedulitate effe-
cit tamen, ut in Phrisia sit ad hunc quem dixi
modum tumultuatum, & in Hollandia non mi-
nor motus se extulerit. Sedato tumultu in Phri-
sia, Amstelredamū fugit: diuertitq; ignoto mer-
catoris habitu apud Guilelmum Cornelium. Et
ne proderetur indicio, nomen mutarat. Ex con-
fessione enim eorum, de quibus in Phrisia uarie
quæstiones habitę fuerant, Gelense nomen per
Hollandicas urbes celebre erat. Diu hic secreta
colloquia cum ijs habere, quos sibi opportu-
nos perspexerat: per hos alios sibi adiungere:
cum his seriā miscere: magna de Monasterien-
sium regno promittere: horum uiuendi liberta-
tem uehere. Ad postremum, animos spe no-
uarum rerum implet, & ad memorabile faci-
nus audendum accendit. Nam fama Monaste-
riensium rerum, tantam mortalibus sacra pro-
phanaq; diripiendi iniecerat cupiditatem per-
eam tempestatem, ut breui in ea urbe lues lati-
us, quā credibile est, proserperet. Henricus
Goetbelitus erat in urbe, homo decēti statura,
& corpore robusto, qui in multis bellis rem mi-
litarem sequutus, magnum nomen inter suos
uirtute adeptus fuerat. His autem temporibus
Anabaptistarum sacris quoq; inter alios initia-

tus erat. Eum Gelenſis ſecreti cōſilij ſociū ſumit. Sed nihil eque metuebat, atque ne indicio proderetur: nam ab aliquo agnitus, propter mutati nominis conſilium, in præſens capitis periculum fuerat peruenturus. Perſuaſus tandē à fidis quibuſdā amicis, inter quos Goetbelitus erat, tutum capit ex tempore conſilium. Erat autem id huiuſmodi. Curiā Brabanticam, dum res adhuc integræ eſſent, quamprimum peteret: ueniam admiſſi, quacūq; ratione, à regina Maria, Caroli Imperat. ſorore, que tum regni gubernatrix erat, exoraret: qua impetrata (erat homini grandis pecunia, quam Monafterium exiens à rege acceperat, ut memorauimus) in Hollandiam reſſus, Amſtelredamum reuerteretur, ut periculorum ſecurus inter ciues et mercatores, proprio rursus aſſumpto nomine uerſaretur. Conſilium non fuit fruſtra. Nam amicorum ope & ſuis uanis promiſſis fretus, his cōditionibus, ut aliæ mittantur, ueniam eſt conſequutus, ut urbem Monafteriū Carolo Imperatori quibuſcūque artibus traderet. Cætera inter ſe ſecretò trãſegerunt. His de rebus traduntur homini tabulæ magno ſigillo impreſſæ. & addita eſt homini pecunia ad conſcribendas copias. Redit Amſtelredamum ſucceſſu exultās, et admodum lætus, ubi non, ut antea, in occulto uerſari, ſed palàm, & partæ condonationis fiducia ultrò etiã apud quosli-

quoslibet se rebaptizatum confiteri, nomen natium edere: nihil denique simulare, aut dissimulare. Fidē maximē ei conciliarūt apud urbis primores et senatum, promissa magnifica de prodicione inter cæteras cōditiones tabulis expressa. Mutat hospitium, migratq; in ædes quæ Hispaniarum titulo inscribuntur. Innotuerat iam omnibus, & familiarior esse cœpit principibus ciuitatis, cum ob lapsus pœnitudinē, et admissorum impetratam condonationem: tum propter susceptæ prouinciæ magnitudinem, perpetrandaq; difficultatem. In hac animorum securitate facinus arduum patrare aggreditur. Coniurat cum sua gente de inuadenda urbe, & simili Monasteriensis republica constituenda. Omnium primum consilij huius socium assumpsit Hæricum Goetbelitum, quem suorum signiferū fecit. Inde res ad reliquam gentem refert, quam in ædium interiora Petri Galæ in uico Pilano coegerat. Approbatur consilium, maximē negotij facilitate à Geleni proposita. Addidit opportuna omnia, noctis beneficium, propensos totius ciuitatis in se animos, extra paucos Sardanapalos, gulæ & abdomini addictos, præsentem numinis fauorem, oraculum Henrici Hiluersum. Destinantur ibi ad cædem hostes Anabaptistarum: partiuntur inter se domos opulentiorum, ante partam uictoriam. Constituitur patrando

facinori sexto. Id. Mai. Numerat̄ singulis numus aureus, pignus societatis. Signum ad concurrendum foret, nolæ pulsus in curia. Coniuratio, casu magis quàm uigilantia, aut Coss. industria, in ipso propè rei puncto detecta fuit. Veteri consuetudine Crucis sodalitiū luxu magnifico in curia obsonare consuevit. Huc conuocari etiam mos tenebat, magistratum omnem, et pleramq̄ ciuitatis opulentiam, & in multam noctē comotationem extrahere. Circa serū diei, iam medio foro funalibus & uasis picatis in triūphi speciem accensis, adolescens fortè ad quendam, cui nomen fuit Petro Honicho, uenit. Huic narrat, Anabaptistas ad sexcentos tota se urbe colligere, ut eam inuadant. Honichus nulla mora rem ad Nicolaum Dodesium & Theodoricum Hilbrandi filium tribunos defert. Hi tres consociati in forum ad Consules properant, aperiuntq̄ illis rem haud sine exaggeratione, ut acceperāt. Monēt, ut maturè prospicerēt, ne quid detrimēti respub. caperet. Cōsules apud se trāquillitatē prēsentem urbis reputantes, non satis induci ualuerunt, ut crederent, tantam mortaliū multitudinem sine iudicio cogi: aut coniurationem detectam, ne proderetur, habere potuisse, cum inter duos uix ferè facinus celetur. Ad Coss. index adducitur, quo ex eo exploratiora cognoscerent. Affirmat identidem & pertinaciter ille, se

se auscultasse. Et si indici nulla foret fides, in uin-
cula se duci iubet, si non hoc ipsum coarguatur.
Signa multa, et inter ea illud argumēto esse, tres
bombardas manuaras duplicis generis onera-
tas in supero conclauī rhetorū, qui uulgo appel-
lant, eos inuēturos. Est autē illud in foro, in sum-
mo libræ tabulato, contra transfuersam curiam.
Cæterum opprimitur res à Consulibus, perin-
de ut ab indice acceperant. Sodales interim Cru-
cis solito maturius è curiā discedunt, quæ res ip-
sis saluti fuit. Tenuit aliquandiu inter Coss. con-
sultatio, qua ratione silentio ciues cogerentur,
ut quàm minimo motu ad curiā in armis, Ana-
baptistarum aduentum expectaturi, adessent.
Alijs aliter censentibus, dum sententijs uarianti-
bus tēpus eximunt, (erat noctis prima fax) Ana-
baptistę armorum omni genere instructi è uico
Pilano ex ædibus Petri Galæ magnis clamori-
bus, præeuntibus signis & tympano tumultuo-
se in forum irrumpunt: curiam inuadunt: uigi-
les partim cædunt, partim capiūt. Cæsus autem
hic fuit uigilum præfectus, Simon Puttius. Ad
primos clamores, licitorum unus excitatus, qui
in curiā adprimè potus, inter sedilia & scamna
humi exporrectus iacebat dormiens, in superio-
ra tabulata se abripuit, ac funem nolæ, ne ad ter-
rorem urbi augendum signum daretur, rerum
ignarus omnium, in euentum subduxit. Ægrè

euadunt Coss. & tota urbe ciues excitant, iu-
 bentq; in armis fauces uiarum circa forum obsi-
 dere, ne illorū robur ulla accessione eorum, qui
 nondum aderant, qua aueretur. Anabaptistæ
 interea, ne uasorū ardentium toto foro, luce pro-
 derentur, ligna & funalia demoliuntur. Erat in
 uico Pilano homunculus ex Anabaptistica con-
 iuratione, nanus, gibbosus, & Thersites alter.
 Hic ad primam conclamationem ficta trepida-
 tione excitus, uicinum armatus rogat, ecquæ tur-
 ba, ecquis motus ciuitatem inuasisset? quin ui-
 sum eamus, inquit, in forum? Inde paucos pas-
 sus progressus, uicinum incautum excipit. Re-
 pens tumultus totam ciuitatem peruagatus, in
 muros ad excubias nocturnas peruenit, captam
 urbem, cædem passim fieri. Atrocitatem rei, ru-
 mor, horror nocturnus, tenebræ solito nō pau-
 lo dēfiores, per quas nullum inter hostem & a-
 micum discrimen dinoscere poterant, errantib.
 per uiarum angustias auxit. Turbabat item eos-
 dem ipsos, in quem locum primum occupandū
 conuenirent. Quotquot primo statim tumultu
 in forum profiliebant ad dimicandum, sphæru-
 lis trañciebantur. Nicolaus Aquinas erat homo
 remulentus, & potor strenuus, cui cum Henri-
 co Goetbelito multos annos familiaritas fue-
 rat. Præcipitat se hic in turbam confertam toto
 foro digladiantium coniuratorum, Rogat falsè,
 quid

quid sibi uellent: consilium ederent, ut reconciliarentur. iubet eum Goetbelitus inde domū facessere: periculosum ibi agi negotium, quod ad ipsum nihil pertineret. Parantibus alijs in eū ferrum stringere, Potor magnus hic est, inquit, & mihi familiariter notus, mittatur. Dum restitat, uolens suo more esse ridiculus, frustra Goetbelito iniuriam prohibente, truncatur. Obsederāt iam ciues uias, quæ in forum excurrunt. Ita conuenit inde inter Coss. ne quid ante exortum diei incoeparetur. Consul tum erat M. Petrus Colinus, homo cum doctus, tum pius. Hic quòd in sui consulatus initio ad sæuiendum segnior fuisset, multorum in se inuidiam concitarat, quasi istorum hominum consiliorū non ignarus, multa dissimulasset. Vt nunc in ciuium suorum conspectu se suspicione liberaret, dux suos in forum, in ipso ardore, non rectè consilio preparato, præcedit. Anabaptistæ accepto ciuium aduētū: Consuli circa Libram, cum infestis tormentis manuarijs obuiam procedunt, ac nullo momento eos in fugam auertunt. Multi in ipsa fuga uulnerantur: Consul foedè trucidatur. Multi inter hæc spherulis adulteratis per tenebras sternuntur. Gosuinus Recaluus, homo consularis, et rei militaris laude clarus, uela uis ad forum obtendi imperat, & aduolui saccos ingentes lupulo graues, ponè quæ ceu sub pluteis la

is latitarent contra Anabaptistarū uim. Et quia uidebat cum ciue nihil geri posse, qui ad conclamationem quamlibet hostium ad arma, trepidaret, conuocat in forum piscarium circa aggerē, quo utrinque uis fluminis cohercetur, uoluntarios, ad faciendum in eum diem stipendium mensuum sub Coss. Amstelredamensibus. Erant hi ferē militares, & qui in praelijs antea res fortiter gesserant. Hi sacramento ita inauthorantur, ut disturbatis Anabaptistis impetum in curiam facerent primi, hos cæteri ciues sequerentur. Simul uniuersis imperat, ut reliquum noctis silentio se contineant. Tum Goetbelitus, ubi aduertit uias ad forum interseptas, ne copijs suorum auerentur: & altum silentium ciuium: Nimirū ō Gelsenis, hoc illud est, quod semper male metui, ne nos nostrum inceptum cum tam parua manu in exitium adduceret. Quid nūc reliquū, nisi ut pugnando cadamus? Ad ea ille: Haud ita cadet res: ante decimam sequentis diei horā urbe potiemur, & quidē sine sanguine, si quid prophete credendum est. Ciuibus altum silentium agentibus, reliquum illi noctis cantu odarū Dauidicarum absumpserunt. Et huius facinoris auctores non plures quā quadraginta fuisse creduntur. Postquam autem sublucescente aurora simulacra quædam discurrentium per umbrā apparere ciuibus cœpere, cum iam globulis alij

post

post alios ex insidijs ferirentur, in curia se è publico abripuerunt. Ciues pulsos foro Anabaptistas conspicati, conclaue rhetorum non segniter occupāt, ad prohibendos illos è publico opportunum. Inde per fenestras curiæ tanta ui tormentorum fulminarunt in aulā, quam ipsi uernaculo idiomate Magnam uocāt, ut per totam curiam se multis sparsim cædentibus diuellere cogerentur. Tum Gosuinus Recaluus duos integros serpentarios, & aliud tormentum maioris generis, ad aggerem fluminis admoueri imperat. Oritur ibi consentiens propè clamor, nihil referre, si una domus unā cum hostib. disturbetur: multo magnificentiorem curiam senatoriam se excitaturos. Ad ea Recaluus: sat futurū, si disiectis foribus, fenestra in interiora aperiatur. Simul imperat inauthoratis, ut ad iactum globi intenti, impetum in curiam faciant. Aberrat in ostium xenodochij D. Elizabethæ, & patentem aditum facit. Adductis duobus cæteris, multo maiore ui & iactu certiore ostium & postes curiæ disijciuntur. Absiliunt inauthorati in festè, sequuntur pari ferocitate ciues, faciuntq; cum armorum omni genere & clamore sublato impressionem. Pullis Anabaptistis in interiorem curiā, quæ Noua est appellata, offenduntur in primo statim limine sparsa cadauera, è conclauis rhetorum partim, partim maioribus bōbar-

dis cæforum. Nonnulli spiritum adhuc trahentes, à ferociente ciue interficiuntur. Occuparant Anabaptistę interiorē curiam ad uiginti quinque. Hi tanta uirtute ciues aditus tentantiū à limine repulerunt, ut nemo uiam ui facere potuerit. Captatur ex tempore & loco præsens pariter & consiliū necessarium. Pars de uia fenestras scandunt, per quas hostem à lateribus adoriuntur. Hinc & illinc dum undique oppugnantur, multis pugnando cadentibus, inter quos Goebelitus fuit, capiūtur duodecim. Turricula præceps est è summo curiæ fastigio in cœlum educta, sub cuius summo tecto, nola ad conuocandum senatum, & senatuscōsulta promulganda, & alios usus Reipub. pendebat. Infra hanc galea erat: (transitum ipsi uocant.) in hanc subducta scala, statim post captam à ciuibus curiam confugerat Ioannes Gelensis. Expendēs apud se atrocitatem supplicij, si in potestatem ueniret, cōtra forum se erexit. Erat autem id armatorum refer tum. Ibi bombardā manuariā trañcitur. Inde paulo pōst adhuc palpitās in subiectum forum præcipitatur. Multi noctis tenebrōsæ beneficio dilapsi, quiq; ad signum intenti steterant, in posterum latuerunt. Atq; ad istum maximè modū urbs Amstelredamensis, nobile emporium, ab Anabaptistarum coniuratione uindicata fuit. Viginti octo ex Anabaptistis ea nocte occubuerunt.

runt. Inter ciues uiginti sunt desiderati. Anabaptistarum cadauera à meridie loco supplicij destinato, duplici iugo ad id præparato sublatis pedibus suspenduntur. Capti eodem die duo extra urbem, qui ad tormentorum horribilem fragorē è propinquis pagis exciti, spe captę urbis à suis ad portas confluerant. De his paulo post sumptum supplicium est. Sub uesperam homuli monstrum capitur, à quo uicinum in ipso statim tumultu interfectum insidijs memorauit. Is cum eum diē in fuliginoso curię fumario sedisset, crepusculo descēdit: ac dum auis itineribus per pomœria errat, obuij situ et fuligine opertum ornatū hominis, ad omnem auram trepidatis, oculis prosequuntur: Nimirum, inquit quidam, unus hic ex cōiuratis Anabaptistis est. Expallescens, neq; ominino inficiantem, neque sibi satis constantē arripiunt, tradunt in uincula prætori. Pridie statim Id. Maias, de coniu-ratis captiuis sumptum est supplicium. Scamno lanionis exporrectis corda euulsa, in ora impinguntur. Corpora inde palpitantia adhuc in subiectum forum deijciuntur. Mox quadrifariam dissecta, in crucem sustolluntur ad portas urbis, quarum pinnis capita imposuerunt. Idus Maij, postridie quàm de illis exactum supplicium fuit, tres percutiuntur: & duæ hauriuntur profluente aqua foemine. Duodecimo Calen. Iuni, toti

dem foeminae in uico Pilano in crucem sunt in suis ipsarum foribus actae; quod coniurationis conscientiae, coniuratos ex suis aedibus prodire passae essent, & globulos tormentarios adulterassent. Nouem eiusdem gentis paulo ante sunt submersae. Vndecimo Cal. Maias, tres feriuntur. Post triduum deprehensus quidam, qui quod coniurationem non indicasset, percussus fuit. Et Cal. Iunij, ob eandem causam de duobus exactum est supplicium: & hera domestica, e cuius aedibus nudatorum spectaculum prodierat, ad fores suas suspensio necatur. Et paulo post, mater una cum filio, eodem supplicio ob simile prope delictum perijt: quod Iacobum Campensem episcopum contra magistratus edictum hospitio excepissent, nec indicio prodidissent: de quo in rebus Monasteriensium alio est nobis loco relatatum. Hic cum post tot tantaque promiscuorum mortaliu supplicia nusquam inueniretur, indicio publice magnum premium est propositum: occultanti, neque ante solem occiduum indicanti, ultimum supplicium, suspendium in foribus. Indicio nullius, in glebularu aceruo oppressus, in uincula ducitur. De hoc ita suppliciu est sumptu, ut addita sit reo ignominia. Sedenti horam loco edito ad spectaculum ante curiam, mitra bicornis in capite fuit. Et quia ore impia doctrinam docuisset, lingua ei praeciditur. Manu
ba-

baptizarat: quare dextra truncatur. Postremò scamno illigato, caput cultro lanionis percutitur. Corpore in foro igni corrupto, caput palo in fastigio portæ sublatum, & manus dextra, Ioannes Matthias Middelburgensis euasit fuga. Eodem die ante curiam duæ Anabaptistarū generis sunt suspensæ. Paulo antè quàm ista tumultuose gererent, cõiuratū à quatuordecim est, in solenni lustratione, de pomparū ferculo, in quo panis mysticus corporis Domini circumferebatur, de ponte in subiectum flumē unà cum gestatoribus deijciendo. Proditæ res indicio est. Apprehensi coniurati, supplicium dederunt. In Ioannis Gelenensis fœdere erant pleriq; Bentscopiorum. Sunt autem hi, populi ditionis Iselsteinensis, quos australes ager Montfortius attingit. Hos ille sexto Id. Mai. Amstelredamum conuenire iusserat. Trecenti erant, quibus ad conueniendum eò dies indictus fuerat. His præsidis urbem munire constituerat. Segnius aliquãto, quàm iussi erant, conuenerunt. Postquam autem hi cladem suorum haud procul ab urbe cognouerunt, alij alijs itineribus in diuersum abiuerunt. Condixerat idem locum atque horam ad conueniendum alijs, sed diuersis locis, qui in eodem fœdere erant. Hi statim, postquam pugnatum fuerat, duabus nauibus ad portum clausum adhuc appulere. At audita aduersa pugna,

Gelensem cum coniuuratis caesum, ciuem uictorem, & captos multos, nihil ibi morati, fugam inde precipitarunt, & in Angliam iter auerterunt. Nec finis inde saeuendi ferro, incendijs, & atrocibus suppliciorum generibus per has regiones fuit, donec ea gens uel deleta esset, uel reliquiae occultae a rebus nouis conquierunt. Redeo ad res Monasterienses. Rex clade Ioannis Gelensis, in quo ancoram extremam posuerat, accepta: ludibrio Henrici Hiluersum perspecto, cum uaticiniorum imposturas, quibus magnam mortalium uim in errorem & fortunarum uitaeque naufragium traxerat, apud animum suum expenderet, tum demum animi amens, & praesentis consilij impos esse coepit. Et neque copiae ullae erant, & infaeliciter in Phrisia circa Bolsuerdam a suis coniuuratum pugnatumque fuerat, qui haecenus animo spem simul & uultu simulauerat, nunc serio demum hominis mens de gradu & consueta constantia praecipitata fuit. Cum autem neque herbae, neque frumentum, nec radices, nec olera amplius ad pellendam famem uulgo suppeterent, futura praesentiscere occoepit. Erat ei tamen uictus copia in menses sex. Itaque mature cum gratia facendum ratus, quod paulo post periculose concedere cogeretur, portas aperiri imperat, facitque uolentibus in pacatum exeundi potestatem. Migrarunt eo die ex urbe omnis aetatis mortales
pro-

promiscui inermis multitudinis mille, & plus eo, qui se fortunæ arbitrio & Principis clementiæ permiserunt. Partim uirorum ab ijs qui in præsijs erant intercepti interficiuntur, partim euaserunt. Muliebris sexus unâ cum infirma imbecilliq; ætate, ubi quatuordecim dies intra urbem & præsidia probè pasti essent, & refecti, inuiolati in pacatum dimittuntur. Paucis sub hæc interiectis diebus, cum famis uis indies magis ac magis augetur, regio edicto omnes urbe excedere iubentur, qui parum diuina ope nisi, uacillare uiderentur. Hos dimittit cū huiusmodi admonitione: Qui relicta urbe à fide desciscerent, fore, ut à Deo uicissim desererentur. Multi hac oratione ceu oraculo uehementer territi, aspera & acerba omnia perpeti maluerunt, quàm urbem relinquere: optantes fame potius intra muros strangulari, quàm ut incolumes dirâ cladem effugerent. Magna gentis pertinacia: cum haud sciam, an ullum sit atrocius supplicium, quàm inedia ac fame perire & cõtabescere. Res breui ad canes & equos redacta, excidium genti minatur. In urbe miles erat, Ioannes Longo plateensis, qui superiori anno sub episcopo militauerat, & ob perpetratum facinus, nescio quod, cum in urbem supplicij metu transfugisset, regio stipendio inauthoratus, lauta & tristitia cum alijs ad hunc usque diem fortiter tulerat.

Post

Postquã autẽ sensit desperata omnia, et interne
cionẽ ciuitati imminere, neq; eam ulla uia pos-
se euadere, temerarium facinus perpetrare cõsti-
tuit. Situm murorum, qua parte maximẽ infir-
mi essent, & pomœria explorat: latitudinẽ pro-
funditatemq; fossæ circumductæ hasta perten-
tat, ubi uadosa transeuntibus umbilicotenus
non amplius esset. Obseruat uigilum ignauiam,
& stata nocte supinitatem in agendis stationi-
bus, aliãq; opportuna, quẽ urbium proditorib.
in primis necessaria esse consueuere. Singulis ad
istum modum diligenter intra extraq; muros
exploratis, nocte furtim è mœnibus per funem
demissus, in munitiones episcopias fuga se con-
ijcit: ubi ab hoste agnitus, captus que, ad episco-
pum adductus fuit. Episcopus transfugæ teme-
ritatem admiratus, in quem iurè uel eo nomine
animaduerti potuisset, iubet edere, quo cõsilio
Monasterio relicto, ad se rursus transfugeret,
quòd sciret sibi capitale, præterquam ob præte-
ritum facinus, futurum. Longoplateensis ab epi-
scopo uitæ incolumitatem pactus, ciuitatis de-
ploratum statum, cæteraq; per omnia, ijs quæ
ab Henrico Hiluersum, & postea haud admo-
dum nuper ab alijs acceperat, cõsentanea expo-
nit. Docet fossæ altitudinẽ se dimensum, singu-
lacq; murorũ explorasse: si cohors una sibi trada-
tur, nullo momento urbẽ capi posse. Opus esse
ali

aliquanto scalarū numero: & rem dilationē non
ferre. celeritate opus esse: priusquam in urbe ip-
se desideraretur, confici oportere. Contrahit e-
piscopus celeriter eadem nocte ē munitiōibus
delectos & expertæ audaciæ uiros, cum quibus
Longoplateensis urbem petit. Transgressi fos-
sam, scalis ad stantia mœnia illatis, quanto ma-
ximo silentio muros transcendunt. Vigiles
in stationibus oscitantius excubias agentes, pri-
mūm trucidantur. Inde suos alios post alios in
urbem recipiunt. Non continuit se armorum
fragor, armatorumq; fremitus circa pomeria.
Clamor repens multis simul locis exoritur, ca-
ptos ab hostib, muros esse: passim cædem fieri:
neq; puberi, neq; impuberi, neq; sexui, neq; ulli
ætati parci. Concurritur ab oppidanis cum te-
lis, quæ fors trepidantibus primūm obtulit, in
forum, ubi propugnaculum ē quadrigis &
carpentis compactum, raptim conglomerat-
tur. Huc se collegerunt. Episcopi, postquam
muros omnes transcendere, acie instructa in fo-
rum uadunt. Pugnatur ibi acerrimè, sed tutius
ab oppidanis, intra propugnaculum conclusis.
Episcopus nuncio accepto captam nullo mo-
mento urbem, unam insuper cohortem suis la-
borantibus auxiliō mittit. Illi, qui cum oppida-
nis atrociter & dubio Marte dimicabant, ubi
cohortem auxiliarem ad portas adesse sensere

(foro pulsi iam erant) suos in urbem, refractis portarum feris, recipiunt, & vires coniungunt. Tum animis confociatis undique in forum irrumpunt; & propugnaculo momento nullo capto, omnes trucidant. Rex ad primum tumultū lecto se præcipitarat. Cognito, hostem undique occupasse urbem, tumultuose armatus, cum aliqua suorum parte in cœmeterium D. Lamberti ad decertandum de summa rei paratus, descendit. Huc tota urbe episcopiorum robur acie illi occurrit. Sed perfacili momento, omnibus cæsis, uincitur rex, & in hostium potestatem uenit. Cæsi item omnes illi, qui in ipso ardore infesto hosti statim post captam urbem se obtulerant. Episcopus acceptis rebus foelicitè gestis, postridie cum mille quingentis equitibus urbem ingressus, domos explorari, & Anabaptistarum reliquias conquiri iussit. Arripiuntur multi, qui in fumarijs, & locis, specubusque abditis se abstruserant. Captiuos omnes percussit. Pauci noctis beneficio è muris cæde elapsi, in pacatum eruperunt. Episcopus ad istum modum urbe potitus, prædam omnem & spolia à milite, magno redemit. Regem inde in arcem suam quatuor passuum milibus ab urbe cum parte equitatus misit. Et ne non tragœdiæ absoluta foret catastrophe, militaris licentia rei addidit ignominiam & ludibrium. Regē
caudæ

caudæ equinæ alligarunt: neque id uerò satis: eques calcaribus aditis, equum in perpetuum cursum excitauit, ut captiuus rex eum parib. ueftigijs à tergo ligatus currendo insequeretur. Bernhardus Cnipperdullingus, & pars à consilijs regis, in aliam ab illa diuersam ablegantur. Captum ad istum modum Monasterium est quarto Cal. Iul. Infirmior ætas, & imbecillis mulierum sexus, urbe exturbatur, præter exteras nonnullas matronas, quæ captæ in custodia seruatæ fuerunt. Captus Bocolus est, annos natus uiginti sex. Sed breui quàm in manus principis uenit, ignitis laminis toto corpore uariè excarnificatur: ac ferreo auarrio inclusus, ut apud posteros memorabilis tragoediæ monumentum sempiternum extaret, è summa D. Lamberti tutelaris turri suspenditur. In reliquos captiuos alijs inde atque alijs suppliciorum generibus est animaduersum. Disputationes eruditorum cum rege & Cnipperdullingo in custodia, quia ab alijs diligenter memorig proditæ sunt, non operæ precium est hic persequi. Octauo Calend. Augusti quatuor feriuntur Amstelredami, inter quos Bernhardus pistor fuit Suollanus, coquus regius. Cæterum, eorum qui periculum salui euaserunt, alijs locis insequentibus annis, diuersis pœnarum generibus, absumpti sunt. Decimo inde anno Lei

2 dæ

dæ è reliquīs gentis, aliquot captis, tormentis indicium duorum expressum est, qui Ultraiecti latitabant. Horum alter Anabaptistarum rex declaratus quidem, sed nondum regia corona donatus existimabatur. successio interim in regnum ab ea gente homini delata fuerat. Alter tribunus ærarij appellatus fuit. Arreptus uterq̃, aliquot menses in custodia fuere. Inter alia huius regis designati atrocita flagitia hæc fuerunt maximè memorabilia. Vxorem suam inter vias de carpento in lucum abductam, ut stupri consuetudo cum eius filia in posterum in occulto esset, eaq̃ deinceps citra ullam periculi suspensionem potiretur, obtruncarat. Et in urbe Ultraiecto puellam sicca, haud ita pridem, iugulauerat, ne proderetur. Penes hanc ingens ualorum argenteorum numerus, quæ sacrilegij congesta erant, repertus fuit. Multos indicio prodidit, quorum partim culpæ expertes dimittuntur, nonnulli fontes percussi perierunt. Rex ad postremum, cum Tribuno ærarij, incendio ambulatus perijt. Nostris inde tēporibus Anabaptiticum nomen in uniuersum extinctum fuit: aut si quæ obscuræ reliquæ superstites fuerint, à nouandis rebus, spe recuperandi stabiliendiq̃ regni in totum abiectæ deinceps,

quieuerunt.

TVMVLTVVM ANABAPTISTA
RVM LIBRI FINIS.

BASIBENE PER IONN

ERRATA.

Pag. 8 uers. 4. forte legend. & quem 10. 5. priuatiuue
46. 1. Holestoet 68. 1. sext. Id. Mat.

1c September

1849830

OCN 16997941

BASILEAE, PER IOAN-
nem Oporinum, anno Salutis humanae
MDXLVIII, Men-
se Septembri.

AD LEGES
DE FAMOSIS LABELLIS
ET DE CONVICTIATIS
COMMENTARIUS
AUCTORIS

BRITISH MUSEUM, LONDON

PLANT. BRIT. MUSEUM

1847